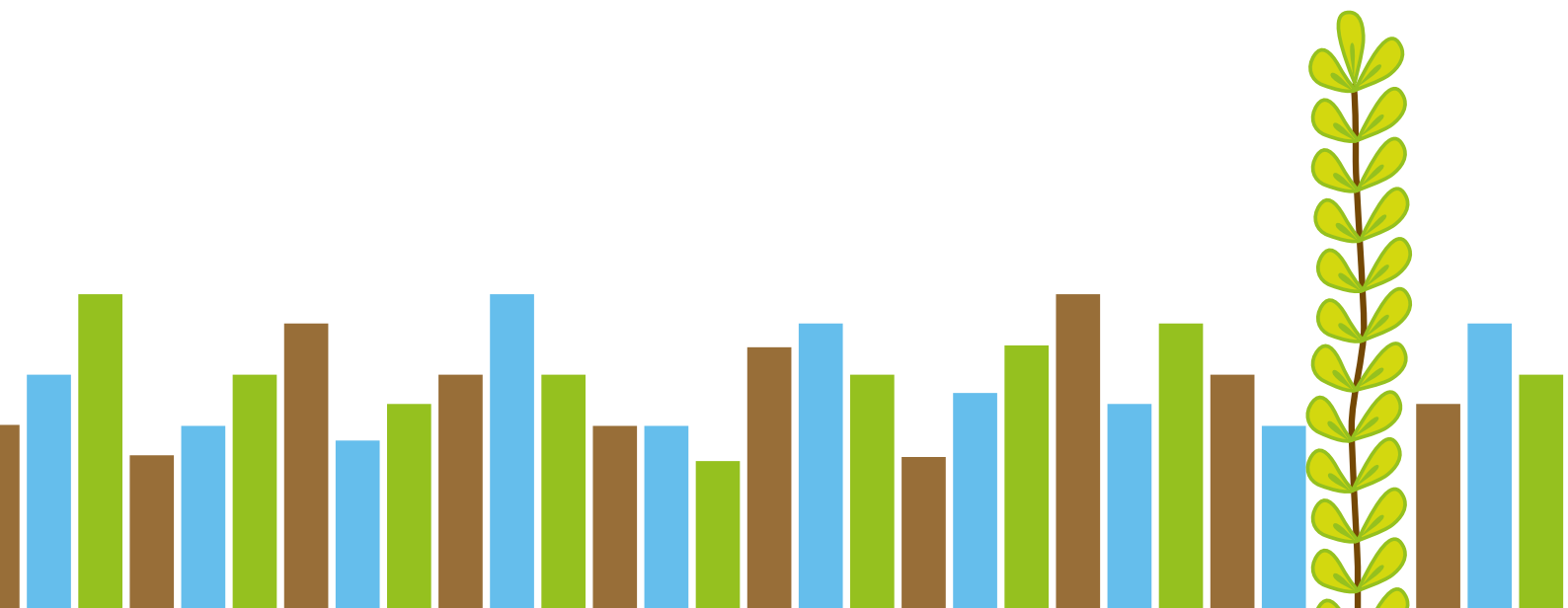

Klimatanpassning i EU-programmen 2014–2020

Göran Hallin, WSP
Sirje Pädam, WSP
Jenny Wallström, WSP

Varför görs denna utvärdering?

Denna rapport är en del av utvärderingen av landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt delar av programmet för lokalt ledd utveckling genom leadermetoden. Mer specifikt utvärderar rapporten stöd under programperioden 2014–2020.

Syftet med utvärderingen är att kartlägga och skapa en förståelse för vilka möjligheter och förutsättningar som finns för att finansiera klimatanpassningsåtgärder inom landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt programmet för lokalt ledd utveckling. Rapporten fokuserar på två huvudsakliga frågeställningar i syfte att belysa i vilken utsträckning programmen bidrar till klimatanpassning och om deras struktur och uppbyggnad möjliggör eller hindrar klimatanpassningsprojekt. Motivet bakom utvärderingen grundar sig i att det före denna rapport saknats kunskap om i vilken mån programmen ger stöd till projekt som bidrar till klimatanpassning.

Rapportens kvalitet och resultat har granskats av externa forskare. Granskarna noterar att rapporten har en logisk struktur och är välskriven med god språkbehandling. De två huvudfrågorna som har utvärderats beskrivs tydligt i inledningen och följs upp väl i resultat och diskussion, vilket i hög grad bidrar till en god läsförståelse. Vidare menar granskarna att det är utmärkt att författarna tydligt beskriver hur ”klimatanpassning” definieras i den här studien och hur begreppet har applicerats och tolkats för de olika programmen i arbetet med utvärderingen. Metoden för att komma fram till slutsatserna i rapporten är dels analyser av projekt och stöd i relation till den klimatanpassningsdefinition som har använts i utvärderingen, dels kvalitativa intervjuer med relevanta experter vid Jordbruksverket. Baserat på resultaten från dessa kvantitativa och kvalitativa analyser är slutsatserna väl underbyggda.

Effekterna av ett förändrat klimat blir allt tydligare, och utvärderingen visar enligt granskarna att programmets utformning inte är ett hinder för att genomföra projekt och stöd som bidrar till klimatanpassning. Granskarna menar att rapportens rekommendationer om metoder för att öka antalet projekt och stöd som bidrar till klimatanpassning i kommande program är väl motiverade. Bland rekommendationerna finns exempelvis förslag om att inkludera specifika urvalskriterier samt förbättra informationsinsatserna om möjligheter till projekt och åtgärder inom alla programmen.

Jordbruksverket är förvaltande myndighet för de svenska EU-programmen landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling. Vi som ansvarar för att programmen utvärderades utgör utvärderingssekretariatet vid Jordbruksverket. Det innebär att vi beställer och genomför utvärderingarna. Utvärderingarna genomförs av oberoende aktörer som inte är inblandade i programgenomförandet. Ibland är det interna utredare från Jordbruksverket och ibland är det externa genomförare, exempelvis forskare eller konsulter. Vi tar hjälp av forskare för att kvalitetsgranska rapporterna innan de publiceras. Programmen utvärderas dels var för sig, dels tillsammans. Utvärderingarna görs i relation till program mål och de övergripande EU 2020-målen. Sedan publiceras de i en särskild rapportserie. Rapportförfattarna är ansvariga för slutsatserna. Slutsatserna i rapporten utgör alltså inte Jordbruksverkets officiella ståndpunkt.

/Utvärderingssekretariatet vid Jordbruksverket

Utvärderare

Göran Hallin är fil. dr i kulturgeografi från Uppsala universitet och senior rådgivare hos WSP. Göran har 25 års erfarenhet av att utvärdera och analysera EU:s struktur- och investeringsfonder i Sverige och övriga nordiska länder. Erfarenheten omfattar såväl projekt- som programnivån och inkluderar även de nationella systemen för programmens medfinansiering och genomförande.

Sirje Pädam är disputerad nationalekonom och har över 20 års erfarenhet av utvärdering av policypåverkan på miljö och/eller klimat, både som konsult och forskare. Sirje har sedan slutet av 1990-talet genomfört utvärderingar av styrmedel främst inom klimatområdet, men också utrett implementering av åtgärder för övergödning inom jordbruket.

Jenny Wallström är miljövetare och nationalekonom och jobbar som konsult hos WSP. Arbetet omfattar samhällsekonomiska analyser och policyanalyser inom klimat- och miljöområdet. Hon har till exempel utvärderat effekterna av investeringsstödet Klimatklivet och undersökt hur man kan minska spridningen av invasiva arter i och med ett förändrat klimat.

Sammanfattning

Klimatanpassning är en anpassning av samhället till de förändringar i klimatet vi märker idag och de som förväntas påverka oss i framtiden. Viktiga delar i Jordbruksverkets arbete är att bidra till att utveckla Sveriges matproduktion och att skydda djur och växter så att de klarar av ett förändrat klimat med förändrade nederbördsmonster, längre vegetationsperioder och mer frekventa extrema väderhändelser. Det handlar om såväl negativa som positiva effekter och konsekvenser av klimatförändringarna.

Jordbruksverket ansvarar för havs- och fiskeriprogrammet, landsbygdsprogrammet och för arbetet med lokalt ledd utveckling som finansieras genom de europeiska struktur- och investeringsfonderna. I innevarande programperiod finns inga stöd som uttryckligen är riktade mot klimatanpassning, men det kan finnas möjligheter att få stöd till projekt som bidrar till klimatanpassning. I dagsläget saknas dock kunskap om i vilken mån programmen ger stöd till projekt som bidrar till klimatanpassning.

Utvärderingen som redovisas i denna rapport syftar till att kartlägga i vilken utsträckning de operativa EU-programmen som Jordbruksverket förvaltar används för att främja eller hindra klimatanpassning. Utvärderingen har delats upp i två huvudsakliga frågor:

1. I vilken utsträckning har insatser för klimatanpassning genomförts inom programmen?
2. Hur främjar eller hindrar programmens stödregler klimatanpassning?

För att svara på den första frågan har vi uppskattat hur stor andel av projekten som bidragit till klimatanpassning. Underlag för uppskattningarna har varit uppgifter om hur många ansökningar som beviljats stöd under perioden 2014–2020 och intervjuer med experter som handlägger stöden. Den andra frågan har besvarats genom analys av programdokument och intervjuer som fokuserat på stödreglernas betydelse för att integrera klimatanpassningsprojekt i programmens olika delar.

Programmen bidrar i viss mån till klimatanpassning

Utvärderingen visar att ungefär 17 procent av det totala beviljade stödet inom landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt lokalt ledd utveckling använts för att främja projekt som bidrar till klimatanpassning under perioden 2014–2020. Våra bedömningar tyder på att det är vanligare att projekt inom landsbygdsprogrammet (cirka 18 %) och havs- och fiskeriprogrammet (cirka 13 %) bidrar till klimatanpassning än att projekt inom lokalt ledd utveckling gör det (cirka 2 %).

Projekt som får vissa typer av stöd bidrar mer än andra

Projekt inom olika typer av stöd bidrar olika mycket till klimatanpassning, enligt utvärderingen. Projekt som får stöd till samarbete, kompetensutveckling och rådgivning samt projekt som får djur- och arealbaserade stöd bidrar till klimatanpassning i större utsträckning än projekt som får stöd till fysiska investeringar och landsbygdsutveckling. Projekten kan bidra till klimatanpassning i olika hög grad, men i denna analys har bedömningen varit binär – antingen bidrar projektet till klimatanpassning, eller så gör de det inte. Av denna anledning, liksom av andra anledningar kopplade till metodologiska utmaningar, bör resultatet tolkas med försiktighet.

Mer information kan göra programmen än mer klimatanpassade

Vår analys visar att programmens utformning inte är ett hinder för att genomföra projekt som bidrar till klimatanpassning inom programmen. Om det är önskvärt att öka antalet projekt som bidrar till klimatanpassning eller att få enskilda projekt att bidra mer skulle specifika urvalskriterier kunna användas. Att informera om möjligheterna att få stöd för projekt som främjar klimatanpassning och ge exempel på sådana i kommunikationen med de som potentiellt kan tänkas vilja söka stödet är också ett sätt att uppmuntra klimatanpassningsprojekt.

Summary

Adapting to climate change is the process of adjusting society to current or expected future climate change effects or an expected future climate. The Swedish Board of Agriculture is responsible for fostering and transforming Swedish agricultural production in order to protect animals and plants from the effects and consequences of a changing climate, as well as adapt to both negative and positive consequences. Examples of effects on the climate include changing precipitation patterns, longer vegetation periods and more frequent and extreme weather events.

The Swedish Board of Agriculture is the managing authority for the Swedish Rural Development Programme (RDP), the Maritime and Fisheries Programme (EMFF) as well as CLLD/LEADER which are all financed through the European Structural and Investment Funds (ESI funds). During the current programming period, there is no financial support explicitly directed towards climate change adaptation through the Swedish RDP, EMFF or CLLD/LEADER programmes. Yet, there may still be opportunities to receive funding for climate change adaptation projects. However, there is currently a lack of knowledge of the extent to which these programmes contribute to and/or support climate adaptation projects and investments.

This evaluation aims to analyse the extent to which the operational programmes funded by the ESI funds and managed by the Swedish Board of Agriculture promote and/or contribute to climate change adaptation. The evaluation sets out to answer two main guiding questions:

1. To what extent have climate change adaptation projects been implemented through the programmes?
2. Do the existing regulations and guidance documents support or prevent climate change adaptation?

To answer the first question, we analysed a dataset of applications that were granted support during the 2014–2020 period and undertook interviews with experts at the managing authority, in order to provide an estimate on the share of projects implemented that contributed to climate change adaptation. The second question was addressed through an analysis of regulations and guidance, as well as interviews on the importance of the guidance in integrating climate change adaptation projects into the programmes.

The EU programmes do, to some extent, contribute to projects for climate change adaptation

The results of this evaluation show that around 17 percent of the total funding granted in the Rural Development Programme (RDP), the Maritime and Fisheries Programme (EMFF) and CLLD/LEADER have been granted to projects contributing to climate change adaptation during the period of 2014–2020. Our analysis indicates that projects for climate change adaptation are more common in the Rural Development Programme (18 percent) and the Maritime and Fisheries Programme (13 percent) than in CLLD/LEADER (2 percent). This evaluation does not include those parts of the CLLD/LEADER that are connected to the European Social Fund (ESF) or the European Regional Development fund (ERDF).

Different categories of support contribute more than others

The results of this evaluation show that projects and investments within different categories of support differ in their potential to contribute to climate change adaptation. Support for cooperation, knowledge transfer and advisory services as well as animal and area-based support are found to contribute to climate change adaptation to a greater extent than support for physical investments and rural development. Individual projects vary in their potential to contribute to climate change adaptation and the extent to which that happens is difficult to estimate. Therefore, this evaluation applies a binary approach to categorise the projects – either the project contributes to climate change adaptation, or it does not. For this reason, as well as due to methodological challenges in quantification of this sort, the results should be interpreted with caution.

More information may lead to more climate adaptation

The results of this evaluation show that the regulations and guidance documents of the Rural Development Programme, the Maritime and Fisheries Programme and CLLD/LEADER do not prevent implementation of projects for climate change adaptation. If policy makers are looking to increase the number of projects that contribute to climate change adaptation, or the extent to which individual projects contribute to climate adaptation, specific selection criteria could be used. Further, if policy makers and managing authorities were to aim at furthering climate change adaptation, greater emphasis should be put on improved information with specific and real life examples, as well as funding possibilities for projects relating to climate change adaptation.

Innehåll

1	Bakgrund	9
2	Frågeställningar	10
2.1	Avgränsningar	10
3	Begreppsanvändning	11
4	Definition av klimatanpassning	12
4.1	Så kan definitionen appliceras	13
5	I vilken utsträckning har insatser för klimatanpassning genomförts inom programmen?	15
5.1	Tre kategorier av stöd har analyserats	15
5.2	Resultat	18
5.3	Skillnader mellan programmen	24
6	Hur främjar eller hindrar programmens stödregler klimatanpassning?	26
6.1	Programmets utformning och struktur	27
6.2	Stödreglernas betydelse för möjligheten till klimatanpassningsprojekt	31
7	Slutsatser	35
7.1	Programmen bidrar olika mycket till klimatanpassning	35
7.2	Utformning och stödregler hindrar inte klimatanpassning – men de skulle kunna vara mer främjande	35
	Bilaga 1 Beskrivning av programmen	37
	Bilaga 2 Beskrivning av stöden	40
	Bilaga 3 Dataunderlag	46
	Bilaga 4 Beviljat stöd	48

1 Bakgrund

Klimatanpassning är en anpassning av samhället till de förändringar i klimatet vi märker idag och de som förväntas påverka oss i framtiden. Arbetet med klimatanpassning är en viktig del i klimat- och miljömålsarbetet och handlar om att skydda miljön och människors liv, hälsa och egendom genom att anpassa samhället till de konsekvenser som ett förändrat klimat kan medföra.

Viktiga delar i Jordbruksverkets arbete är att bidra till att utveckla Sveriges matproduktion och skydda djur och växter så att de klarar av ett förändrat klimat med förändrade nederbördsmonster, längre vegetationsperioder och mer frekventa extrema väderhändelser. Det handlar om såväl negativa som positiva effekter och konsekvenser. Till exempel kan en längre växtsäsong möjliggöra fler eller större skördar, men den leder också till ökad risk för angrepp av skadedörare. Klimatförändringarna kan även innebära möjligheter att odla grödor längre norrut än tidigare.

Jordbruksverket ansvarar för de operativa program som finansieras av de europeiska struktur- och investeringsfonderna, nämligen havs- och fiskeriprogrammet och landsbygdsprogrammet. Därtill ansvarar Jordbruksverket också för lokalt ledd utveckling, som är ett särskilt arbetssätt som finansieras genom de två programmen men också från andra program inom de europeiska struktur- och investeringsfonderna (Europeiska regionala utvecklingsfonden och Europeiska socialfonden). I detta uppdrag ingår bara den del av lokalt ledd utveckling som finansieras genom landsbygdsprogrammet eller havs- och fiskeriprogrammet.

Programmen pågår i sjuårsperioder och ska genom stöd och ersättningar bidra till prioriterade mål inom miljö och klimat, konkurrenskraft inom jordbruk, trädgård, rennäring och skogsbruk samt utveckling av nya jobb på landsbygden. I nuvarande programperiod (2014–2020) finns inga stöd som uttryckligen är riktade mot klimatanpassning i programmen eller inom de delar av lokalt ledd utveckling som ingår i detta uppdrag, men det kan finnas möjligheter att få stöd till projekt som bidrar till klimatanpassning.

I dagsläget saknas kunskap om i vilken mån programmen bidrar till klimatanpassning. Det finns ingen kartläggning som utvärderat om det, även om det inte är ett uttryckligt mål med programmen, finns stöd som främjar klimatanpassning och om de projekt som har genomförts bidrar till klimatanpassning. Troligen skiljer det sig i vilken utsträckning programmen främjar klimatanpassning och i vilken utsträckning ansökningar som beviljats stöd i programmen är riktade mot klimatanpassning. Likaså kan det finnas skillnader i den klimatanpassningsnytta som väntas av de beviljade ansökningarna.

2 Frågeställningar

Utvärderingen syftar till att kartlägga i vilken utsträckning programmen som Jordbruksverket förvaltar används för att främja eller hindra klimatanpassning. Med andra ord är avsikten att undersöka i vilken utsträckning programmen fungerar som styrmedel för klimatanpassning. De program som utvärderas är landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet samt de delar av lokalt ledd utveckling genom leadermetoden som finansieras genom något av dessa två program (se [bilaga 1](#) för beskrivning).

Utvärderingen kan delas upp i följande två huvudsakliga frågeställningar:

1. I vilken utsträckning har insatser för klimatanpassning genomförts inom programmen?
2. Hur främjar eller hindrar programmens stödregler klimatanpassning?

Frågeställningarna besvaras vi genom att analysera det faktiska innehållet i projekten och av programmens utformning, särskilt de urvalskriterier och andra regler som främjar eller hindrar klimatanpassning. Utvärderingens frågeställningar besvaras även genom en beskrivning av hur programmens utformning skiljer sig åt samt hur och i vilken utsträckning utformningen påverkar genomförandet och vilka typer av ansökningar som kommer in.

Utvärderingen ska fungera som underlag för rapportering till Europeiska kommissionen. Den ger resultat från programgenomförandet som kan användas för att besvara programfrågor för respektive program. Utvärderingen ska också vara underlag för Jordbruksverkets slutrapportering av programperioden 2014–2020.

2.1 Avgränsningar

I utvärderingen av lokalt ledd utveckling ingår inte de delar som finansierats av Europeiska socialfonden och Europeiska regionala utvecklingsfonden. Avgränsningen görs utifrån ett klimatanpassningsperspektiv med motiveringen att regional- och socialfonderna inte är riktade mot klimat och miljö.

3 Begreppsanvändning

Projekt är de enskilda insatser eller aktiviteter som fått stöd inom programmen. Alla typer av beviljade ansökningar kallas i denna rapport för projekt, oavsett om de består av fysiska investeringar, samarbeten eller ersättningar baserat på till exempel antal djur.

Stöd är de olika kategorier av ersättning som aktörer kan söka för att genomföra projekt. Det fanns cirka 10–30 sökbara stöd inom varje program (se [bilaga 2](#)). Dessa stöd kallas även delåtgärder i programtexterna.

4 Definition av klimatanpassning

En studie av programmen utifrån ett klimatanpassningsperspektiv kräver en definition av klimatanpassning. Det gäller oavsett om det är ansökningar/projekt vi studerar eller programmens och stödets utformning. Vi har tagit fram följande definition som används i rapporten:

Klimatanpassning innebär att samhället och verksamheter anpassas både till den förändring av klimatet som märks idag och till framtida klimatförändringar. Projekt som bidrar till klimatanpassning uppfyller minst ett av följande krav:

- Projektet förebygger eller mildrar effekterna av torka, översvämning, ökad nederbörd, värmestress, ökad vattentemperatur, havsförurning, smittspridning, extrema väderhändelser (skyfall, stormar osv.), bränder och vattenbrist.
- Projektet tar vara på möjligheterna som en högre medeltemperatur, en längre växtsäsong och varmare vatten innebär.

Projektet som bidrar till klimatanpassning behöver ha direkta kopplingar till klimatförändringarnas effekter för att klassas som klimatanpassningsprojekt. Exempel på sådana projekt är översvämningsskydd som minskar risken för översvämning eller ventilationssystem som minskar risken för värmestress hos djur. Projekt som har indirekta effekter via högre resiliens i ekosystemen kommer inte att klassas som klimatanpassningsprojekt. Exempel på sådana är minskade utsläpp av miljögifter till vatten, som i sin tur kan öka fiskbeståndens förmåga att motstå högre vattentemperaturer.

Klimatanpassning av samhället innefattar två typer av projekt. Den första anpassar dagens produktionsformer, till exempel förbättrade bevattningssystem inom jordbruket. Den andra typen av projekt möjliggör alternativa produktionsformer som är mindre känsliga för ett förändrat klimat, till exempel en övergång till ett landbaserat vattenbruk istället för ett havsbaserat. Projekt som bedöms ha en marginell betydelse för klimatanpassning kommer inte att klassas som klimatanpassningsprojekt.

Ruta 1. Definition av klimatanpassning som används i rapporten.

4.1 Så kan definitionen appliceras

Rapportens definition av klimatanpassning kan appliceras på olika sätt i de olika sektorerna inom programmen.

4.1.1 Jordbruket och skogsbruket

Projekt inom jordbruket och skogsbruket som bedöms bidra till klimatanpassning kan bidra på två sätt. Antingen bidrar de genom att mildra de förväntade effekterna av klimatförändringarna med torka, översvämning, ökad nederbörd, värmestress, smittspridning, extrema väderhändelser (bränder, stormar osv.) och vattenbrist på gården, eller så bidrar de genom att ta vara på möjligheterna som en högre medeltemperatur och längre växtsäsong innebär. För att klassas som ett klimatanpassningsprojekt måste insatsen genomföras inom jordbruket eller skogsbruket och ha direkt koppling till klimatförändringarna. Projekt som har indirekta effekter via förstärkning av ekosystemen kommer inte att klassas som klimatanpassningsprojekt.

4.1.2 Fisket

Projekt som bedöms bidra till klimatanpassning inom fiskesektorn kan bidra på två sätt. Det första är att projekten mildrar de förväntade effekterna av klimatförändringarna med ökade vattentemperaturer och havsförurning på fisk och skaldjur som fiskas. Projekten kan också bidra genom att ta vara på möjligheterna som högre vattentemperaturer innebär för att till exempel fiska nya arter. För att klassas som ett klimatanpassningsprojekt måste insatsen genomföras inom fisket och vara direkt kopplad till klimatförändringarna (ökade vattentemperaturer och havsförurning). Projekt som har indirekta effekter via förstärkning av ekosystemen (t.ex. minskade utsläpp av miljögifter som i sin tur ökar fiskbeståndens förmåga att motstå högre vattentemperaturer) kommer inte att klassas som klimatanpassningsprojekt.

4.1.3 Vattenbruket

Projekt som bedöms bidra till klimatanpassning kan för det första bidra genom att mildra de förväntade effekterna av klimatförändringarna, vilket omfattar ökade vattentemperaturer och havsförurning på den fisk, de skaldjur eller den växt som odlas. Andra sätt för projekten att bidra är genom att ta vara på möjligheterna som högre vattentemperaturer innebär för att till exempel odla nya arter. För att klassas som ett klimatanpassningsprojekt måste insatsen genomföras inom vattenbruket och ha direkt koppling till klimatförändringarna (ökade vattentemperaturer och havsförurning). Projekt som har indirekta effekter via förstärkning av ekosystemen (t.ex. minskade utsläpp av näringsämnen som i sin tur gynnar beståndens motståndskraft mot störning) kommer inte att klassas som klimatanpassningsprojekt.

4.1.4 Landsbygdsutveckling

Förutom projekt inom jordbruk och skogsbruk kan det finnas andra funktioner på landsbygden som måste säkras i ett förändrat klimat. Exempelvis behöver infrastruktur och byggnader rustas upp för att klara av översvämningar och erosion. Det kan också handla om att anpassa turistnäringen till ett varmare klimat. Flera av projekten i denna kategori ger dock sannolikt ett mycket svagt bidrag till klimatanpassning, till exempel anläggande av promenadstråk som eventuellt kan underlätta för friluftsliv i ett varmare klimat. Projekt med så pass liten betydelse för klimatanpassning kommer inte att klassas som klimatanpassningsprojekt.

5 I vilken utsträckning har insatser för klimatanpassning genomförts inom programmen?

För att besvara frågan om i vilken utsträckning stöden i landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet och lokalt ledd utveckling används för att främja eller hindra klimatanpassning behöver vi göra en samlad bedömning av hur stor del av de genomförda projekten som kan förväntas bidra till klimatanpassning. I detta kapitel undersöker vi tre kategorier av stöd och deras bidrag till klimatanpassning. I [avsnitt 5.1](#) beskriver vi de tre kategorierna och hur vi har bedömt dem. Därefter presenterar vi resultatet för respektive kategori i [avsnitt 5.2](#). Målet är att analysera hur stor andel av de beviljade ansökningarna om stöd som bidrar till klimatanpassning och hur stort belopp det motsvarar.

5.1 Tre kategorier av stöd har analyserats

Som underlag för utvärderingen fick vi tillgång till Jordbruksverkets data om cirka 17 000 ansökningar om stöd som beviljades mellan 2014 och 2020. Den stora mängden ansökningar omöjliggör läsning och bedömning av beskrivningarna av varje enskild ansökan. Möjligheterna att bedöma hur projekt bidrar till klimatanpassning varierar också mellan olika typer av stöd. Av dessa anledningar har vi gjort olika slags analyser av stöden beroende på vilken av följande tre kategorier de tillhör:

- **stöd till fysiska investeringar och landsbygdsutveckling.** I den här kategorin ingår projektstöd vars primära nytta är att göra fysiska investeringar i till exempel jordbruket eller landsbygdsutveckling. Nyttan kan tillfalla ett enskilt företag eller någon annan än den som tilldelas stödet.
- **stöd till samarbete, kompetensutveckling och rådgivning.** Den här kategorin av stöd riktar sig till att skapa nya samarbeten eller genomföra kompetensutveckling där nyttan tillfaller någon annan än den som tar emot stödet.
- **djur- och arealbaserade stöd.** Den här kategorin är kopplad till antalet djurenheter eller hektar mark. Nyttan kan tillfalla ett enskilt företag eller någon annan än den som tar emot stödet.

I kommande avsnitt beskrivs hur vi har bedömt respektive kategori.

5.1.1 Stöd till fysiska investeringar och landsbygdsutveckling

Till att börja med bedömde vi på en övergripande nivå vilka stöd inom kategorin fysiska investeringar och landsbygdsutveckling som saknar koppling till klimatanpassning baserat på rapportens definition av klimatanpassning (se [kapitel 4](#)). Bland de resterande stöden fanns det vissa som tydligt bidrog till klimatanpass-

ning och andra som krävde en närmare analys. De stöd som krävde en närmare analys bedömdes i så stor utsträckning som möjligt baserat på de finare indelningarna av ansökningarna i *insatstyp* och *kategori* (se [bilaga 3](#)). I vissa fall gick det att bedöma direkt vilka insatstyper eller kategorier som bidrar till klimatanpassning eller inte. I andra fall behövde vi läsa ett urval av ansökningarna för att kunna göra bedömningen.

För varje stöd har en uppskattning gjorts av hur stor andel av projektansökningarna som har bidragit till klimatanpassning. Bedömningen av enskilda projekt är binär, vilket innebär att de antingen har bedömts bidra till klimatanpassning eller inte. Detta är en förenkling av verkligheten eftersom projekt kan bidra till klimatanpassning i olika utsträckning. En sådan förenkling var dock nödvändig för att uppdraget inte skulle bli alltför komplext och tidskrävande.

Utifrån resultatet om andelen projektansökningar drogs slutsatser om hur stor del av det utbetalda stödet som bidragit till klimatanpassning. Vi antog att andelen av det totala stödbeloppet som bidrar till klimatanpassning är lika stor som andelen projekt som bidrar till klimatanpassning. Också detta är en förenkling, och det är möjligt att det inte stämmer helt eftersom projekt som främjar klimatanpassning kan ha olika storlek. Tillvägagångssättet innebär att bedömningen av andelen projekt som bidrar till klimatanpassning kan anses vara mer säker än bedömningen av andelen av stödbeloppet. Även om resultatet bör tolkas med viss försiktighet, bedöms slutsatsen vara representativ för storleksordningen.

5.1.2 Stöd till samarbete, kompetensutveckling och rådgivning

Det är svårt att bedöma om projekt inom stöd till samarbete, kompetensutveckling och rådgivning bidrar till klimatanpassning på en övergripande nivå, eftersom det inte är tydligt vad som ingår utifrån beskrivningar av stöden. Ofta är det inte heller möjligt att bedöma kopplingen till klimatanpassning genom att läsa enskilda projektbeskrivningar. Därför krävdes en kombination av kvantitativa och kvalitativa analyser som genomfördes genom att dels identifiera olika typer av projekt, dels intervjua relevanta personer som har kunskap om vad dessa typer av projekt innebär och hur de har koppling till klimatanpassning.

Till att börja med uteslöts stöd som enligt rapportens definition av klimatanpassning inte bedöms bidra till klimatanpassning. Därefter genomfördes intervjuer med experter på Jordbruksverket, eftersom myndigheten handlägger den största delen av stödet. Personer med följande positioner har intervjuats, varav de tre första deltog i en gruppintervju:

- en samordnare av Jordbruksverkets arbete med miljömålen (där klimatanpassning ingår), miljöanalysenheten, Jordbruksverket
- en expert på konkurrenskraft inom landsbygdsprogrammet och innovationsstödet EIP, näringsutvecklingsenheten, Jordbruksverket

- en expert på livsmedelskedjor, förädling och diversifiering, näringsutvecklingsenheten, Jordbruksverket
- en expert på havs- och fiskeriprogrammet, EU-programenheten, Jordbruksverket
- en samordnare av arbetet inom Greppa näringen, Jordbruksverket.

Syftet med gruppintervjun var att uppmuntra till diskussion och ge deltagarna nya perspektiv på klimatanpassning för att höja utvärderingens kvalitet. Deltagarna fick frågorna i förväg så att de kunde fundera över sina egna perspektiv och ha möjlighet att förbereda sig inför intervjun.

Intervjupersonerna ombads ge exempel på projekt som bidrar till klimatanpassning inom olika typer av stöd och göra bedömningar av hur ofta detta sker utifrån en skala med olika svarsalternativ (Inte alls, Endast i undantagsfall, Ibland, Ofta och Nästan alltid).

Intervjuresultaten och en genomgång av ansökningarna låg sedan till grund för bedömningen av i vilken mån projekt inom olika typer av stöd bidrar till klimatanpassning. Först gjordes en mycket grov uppskattning av hur stor andel av respektive stöd som har bidragit till klimatanpassning baserat på intervju-svaren. Svarsalternativen översattes från kvalitativa bedömningar till procent enligt följande:

- Inte alls = 0 procent
- Endast i undantagsfall = 5–10 procent
- Ibland = 20–40 procent
- Ofta = 50–70 procent
- Nästan alltid = 80–100 procent

Därefter verifierades och justerades intervjuresultaten baserat på en översiktlig genomgång av ansökningarna (insatstyper, kategorier och ett urval av enskilda ansökningar). De exakta procentsatserna är skattade både utifrån intervjuresultaten och genomgången av ansökningar. Det innebär att även om resultaten är grova uppskattningar och bör tolkas med försiktighet har resultaten verifierats och bör vara representativa för storleksordningen.

5.1.3 Djur- och arealbaserade stöd

Projekt inom djur- och arealbaserade stöd har inte analyserats på ansökningsnivå. Det beror på att varje typ av stöd är relativt enhetligt och att de olika projektens bidrag till klimatanpassning inte väntades variera särskilt mycket beroende på vem som tagit emot stödet. Istället har stöden analyserats i relation till klimatanpassningsdefinitionen utifrån stödregler och villkor, information om totala beviljade belopp samt omfattningen på de arealer eller det antalet djur som man beviljat stöd för.

Vissa stöd innehåller dock variation, till exempel djurvälståndersättningar som ges till en rad olika projekt varav endast ett fåtal bedöms bidra till klimatanpassning. I dessa fall har en grov uppskattning gjorts av hur stor andel av stödet som bidrar till klimatanpassning baserat på stödreglerna, eftersom mer detaljerat underlag saknas.

5.2 Resultat

I detta avsnitt presenterar vi resultatet från analysen av projektens bidrag till klimatanpassning.

5.2.1 Stöd till fysiska investeringar och landsbygdsutveckling

Analysens bedömning av enskilda projekt är binär, vilket innebär att projekten antingen anses bidra till klimatanpassning eller inte. För varje stöd har en uppskattning gjorts av hur många av projekten som har bidragit till klimatanpassning. Baserat på det har en uppskattning gjorts av hur stor andel av stödet som bidrar till klimatanpassning. [Tabell 1](#) visar på ett översiktligt sätt hur stor andel av respektive stöd till fysiska investeringar och landsbygdsutveckling som bedöms bidra till klimatanpassning.

Resultatet visar att av det totala beviljade stödet på 20,6 miljarder kronor till fysiska investeringar och landsbygdsutveckling har cirka 5 procent (cirka 1 miljard kronor) gått till projekt som bedöms bidra till klimatanpassning. De stöd som bedöms bidra mest till klimatanpassning är Bevarandeprojekt för att återställa akvatisk mångfald och Djurs hälsa och välbefinnande. Det finns en viss osäkerhet eftersom den ursprungliga bedömningen har gjorts av andelen projekt som bidrar till klimatanpassning, inte av andelen av det totala beviljade beloppet. Det innebär att projekten bidrar lika mycket till bedömningen oavsett omfattning.

Tabell 1. Stöd till fysiska investeringar och landsbygdsutveckling 2014–2020 samt i vilken utsträckning projekt som får stödet bedöms bidra till klimatanpassning.

Stöd	Program (inklusive lokalt ledd utveckling)	Andel av stödet som bedöms bidra till klimatanpassning	Motivering
Bredband	Landsbyggsprogrammet	0 %	Det är möjligt att förbättrad internet-uppkoppling kan innebära en viss motståndskraft mot störningar i infrastrukturen på grund av klimatförändringar om det innebär mer robust kommunikation. Kopplingen bedöms dock inte vara tillräckligt stark för att projekten ska klassas som en klimatanpassningsinsats.
Förädlingsstöd	Landsbyggsprogrammet	0 %	Det kan finnas en svag koppling till klimatanpassning om förädlingen leder till exempelvis användning av fler eller nya typer av grödor. Kopplingen är dock för svag för att projekten som får stödet ska bedömas bidra till klimatanpassning.
Infrastruktur för rekreation och turism	Landsbyggsprogrammet	0 %	Det kan finnas en svag koppling till klimateffekter eftersom infrastruktur kan underlätta för rekreation och turism vid ett varmare klimat. Kopplingen är dock för svag för projekten som får stödet ska bedömas bidra till klimatanpassning.
Investeringsstöd för jobb och klimat	Landsbyggsprogrammet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Investeringsstöd till jordbruk	Landsbyggsprogrammet	10 %	Det finns klimatanpassningsprojekt inom detta stöd. Insatstyper som helt eller delvis bedöms bidra till klimatanpassning är anläggning för dränering, bikupor, odlingstunnel (som skapar fuktigt klimat), uppvärmning eller kyla (värmeväxlare) och ventilation.
Miljöinvesteringar	Landsbyggsprogrammet	1 %	Reglerad dränering möjliggör kvarhållning av vatten i markprofilen under torrperioder, men sådana insatser utgör en mycket liten andel av projekten. Övriga kategorier bedöms inte ha någon koppling till klimatanpassning.
Natur- och kulturmiljö	Landsbyggsprogrammet	50 %	Ansökningar som berör anläggning och restaurering av våtmarker, dammar och tvåstegsdiken bedöms bidra till klimatanpassning. Dessa utgör ungefär hälften av de beviljade ansökningarna inom stödet.
Service och fritid på landsbygden	Landsbyggsprogrammet	0 %	Det finns en svag koppling till klimatanpassning eftersom satsningar på utomhusaktiviteter utnyttjar ett varmare klimat. Kopplingen är dock för svag för att projekten som får stödet ska bedömas bidra till klimatanpassning.
Småskalig infrastruktur	Landsbyggsprogrammet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Startstöd	Landsbyggsprogrammet	0 %	Det finns ingen direkt koppling till klimatanpassning, men i undantagsfall kan någon insats bidra till klimatanpassning.
Beredning av fiskeri- och vattenbruksprodukter	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Projekten skulle kunna bidra till klimatanpassning om det innebar ökad användning av fisk som gynnas av ett varmare klimat. Några sådana projekt har dock inte hittats.
Bevarandeprojekt för att återställa akvatisk mångfald	Havs- och fiskeri-programmet	90 %	Många av projekten främjar förbättringar som hjälper arter som är känsliga för ett varmare klimat (t.ex. lax och sik).

Stöd	Program (inklusive lokalt ledd utveckling)	Andel av stödet som bedöms bidra till klimat-anpassning	Motivering
Bevarandeprojekt för skyddade områden	Havs- och fiskeri-programmet	50 %	Vissa av projekten främjar förbättringar som hjälper arter som är känsliga för ett varmare klimat.
Diversifiering inom fiske	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Djurs hälsa och välbefinnande	Havs- och fiskeri-programmet	100 %	Klimatförändringar kan leda till att smittor ökar inom vattenbruket, och projekt som minskar risken för detta bedöms bidra till klimatanpassning.
Fiskehamnar, landningsplatser och auktionshallar – Anpassning till landningsskyldigheten	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Fiskehamnar, landningsplatser och auktionshallar –Förbättrad infrastruktur	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Investeringar inom fiske	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Investeringar som höjer kvalitet och mervärde på vildfångad fisk	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Kontroll och tillsyn av fiske – stöd till ansvarsmyndigheter	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Kontroll och tillsyn av fiske – stöd till privata aktörer	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Miljöinvesteringar i vattenbruk	Havs- och fiskeri-programmet	13 %	Slutna odlingar bedöms bidra till klimat-anpassning. Övriga projekt är kopplade till framförallt musselodling och bedöms inte bidra till klimatanpassning.
Nya tekniska lösningar inom fiske	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Det finns ingen direkt koppling mellan förbättrade fiskeredskap och klimatanpassning.
Produktiva investeringar i vattenbruk	Havs- och fiskeri-programmet	5 %	Slutna odlingar och projekt för att öka syrgashalten i vattnet under sommaren i vattenbaserade odlingar bedöms bidra till klimatanpassning. Dessa utgör endast en liten andel av det totala stödet.
Samla in förlorade fiskeredskap eller marint skräp	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Startstöd för hållbara vattenbruksföretag	Havs- och fiskeri-programmet	50 %	Landbaserat vattenbruk bedöms bidra till klimatanpassning eftersom det är lättare att reglera vattentemperaturen i slutna system. Ungefär hälften av stödet har gått till detta.
Driftskostnader	Lokalt ledd utveckling	0 %	Det finns ingen direkt koppling till klimatanpassning, även om det är möjligt för leaderområden att bidra till klimatanpassning.
Genomförande av lokala utvecklingsstrategier	Lokalt ledd utveckling	3 %	Det finns några projekt (t.ex. projekt kopplade till vattenbruk och fiske) som bidrar till klimatanpassning. Dessa utgör en liten andel av alla ansökningar inom stödet.

5.2.2 Stöd till samarbete, kompetensutveckling och rådgivning

Bedömningen av stöd till samarbete, kompetensutveckling och rådgivning (se [tabell 2](#)) har baserats på intervjuer med experter på Jordbruksverket. Intervju-personerna har fått ange i vilken mån de bedömer att projekten som finansieras av stödet bidrar till klimatanpassning genom att välja mellan svarsalternativen Inte alls, Endast i undantagsfall, Ibland, Ofta och Nästan alltid. Baserat på svaren och en översiktlig genomgång av dataunderlaget har en grov uppskattning gjorts av hur stor andel av respektive stöd som har bidragit till klimatanpassning.

Resultatet visar att av det totala beviljade stödet på 6,5 miljarder kronor till samarbete, kompetensutveckling och rådgivning har cirka 33 procent (cirka 2,1 miljarder kronor) gått till projekt som på något sätt bidrar till klimatanpassning. De projekt som bidrar mest är *Lantrasföreningar* och *Innovationsprojekt inom vattenbruk*. Eftersom bedömningarna huvudsakligen är kvalitativa är osäkerheten i bedömningen större än för stöd till fysiska investeringar och landsbygdsutveckling.

Tabell 2. Stöd till samarbete, kompetensutveckling och rådgivning 2014–2020 samt i vilken utsträckning projekt som får stödet bedöms bidra till klimatanpassning.

Stöd	Program (inklusive lokalt ledd utveckling)	Andel av stöd som bedöms bidra till klimat-anpassning	Motivering
Demonstrationer och information	Landsbygdsprogrammet	40 %	Inom insatsgruppen "miljö och klimat" bidrar projekten ofta till klimatanpassning (t.ex. täckdiken, bevattningssystem och hur man tar hand om sin mark). Inom gruppen "ökad djurvälstånd" finns också projekt som bidrar till klimatanpassning (smittor, stallventilation osv.). Inom övriga grupper bidrar projekten endast i undantagsfall.
Fortbildning av rådgivare	Landsbygdsprogrammet	40 %	Inom insatsgruppen "miljö och klimat" bidrar projekten ofta till klimatanpassning (t.ex. täckdiken, bevattningssystem, hur man tar hand om sin mark). Inom gruppen "ökad djurvälstånd" finns också projekt som bidrar till klimatanpassning (smittor, stallventilation osv.). Inom övriga grupper bidrar projekten endast i undantagsfall.
Innovation jordbruk	Landsbygdsprogrammet	20 %	Projekten bedöms bidra till klimatanpassning ibland. Det finns en del projekt som handlar om beslutsstöd om hur man ska odla grödor men också projekt om nya grödor man vill testa.
Kompetensutveckling	Landsbygdsprogrammet	40 %	Inom insatsgruppen "miljö och klimat" och "ökad djurvälstånd" bidrar projekten ofta till klimatanpassning, men projekt i övriga grupper bidrar endast i undantagsfall.
Lantrasföreningar	Landsbygdsprogrammet	100 %	Projekten bedöms bidra till klimatanpassning, eftersom mångfald inom raserna gör dem bättre rustade att möta klimatförändringarna.

Stöd	Program (inklusive lokalt ledd utveckling)	Andel av stöd som bedöms bidra till klimat-anpassning	Motivering
Pilotprojekt och utveckling	Landsbyggsprogrammet	20 %	Det ingår projekt för vattenhushållning, förbättrad markanvändning och växtskydd som bedöms bidra till klimatanpassning. Övriga projekt bidrar endast i undantagsfall till klimatanpassning.
Rådgivning	Landsbyggsprogrammet	70 %	Projekten inom insatsgruppen "miljö och klimat" bedöms ofta bidra till klimatanpassning. Denna grupp utgör den största delen av det beviljade stödet. Exempel på projekt är rådgivning om mark, vatten, byggnation av stallar och växtskydd.
Samarbeten för diversifiering och information om miljö och mat	Landsbyggsprogrammet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Samarbeten inom miljö	Landsbyggsprogrammet	20 %	Vissa projekt bidrar till klimatanpassning, t.ex. skogsåtgärder i ett förändrat klimat och begränsning av mygg (eftersom myggproblem förväntas öka i framtiden).
Samarbeten mellan aktörer inom jordbruk samt inom livsmedelskedjan	Landsbyggsprogrammet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Bilda producent- eller branschorganisationer	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Datainsamling	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning
Innovationsprojekt inom vattenbruk	Havs- och fiskeri-programmet	90 %	De flesta av projekten berör landbaserat vattenbruk, recirkulerande system eller innovationer för att minska smittspridning, som alla bedöms bidra till klimatanpassning eftersom det är lättare att reglera vattentemperaturen i slutna system.
Kommunal planering av vattenbruk	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Kompetensutveckling och informationsinsatser inom fiske	Havs- och fiskeri-programmet	5 %	Landbaserat vattenbruk bedöms bidra till klimatanpassning. Inom övriga projekt bidrar projekten endast i undantagsfall.
Kompetensutveckling och informationsinsatser inom vattenbruk	Havs- och fiskeri-programmet	5 %	Projekten bidrar endast i undantagsfall bidrar till klimatanpassning.
Nya former av förvaltning och organisation inom fiske	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Partnerskap mellan forskare och fiskare	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Produktions- och saluföringsplaner	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Saluföringsåtgärder	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.

Stöd	Program (inklusive lokalt ledd utveckling)	Andel av stöd som bedöms bidra till klimat-anpassning	Motivering
Skydd av havsmiljön	Havs- och fiskeri-programmet	50 %	Nära hälften av projekten främjar förbättringar som hjälper arter som är känsliga för ett varmare klimat.
System för tilldelning av fiskemöjligheter	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Utveckling av bevarandeåtgärder och regionalt samarbete	Havs- och fiskeri-programmet	50 %	Ungefär hälften av projekten främjar förbättringar som hjälper arter som är känsliga för ett varmare klimat.
Utveckling av produkter och processer inom fiske	Havs- och fiskeri-programmet	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.
Öka kunskapen om havsmiljön	Havs- och fiskeri-programmet	5 %	Projekten bidrar endast i undantagsfall till klimatanpassning.
Samarbetsprojekt	Lokalt ledd utveckling	0 %	Ingen koppling till klimatanpassning.

5.2.3 Djur- och arealbaserade stöd

[Tabell 3](#) visar bedömningarna av de djur- och arealbaserade stödets bidrag till klimatanpassning. Resultatet visar att av det totala beviljade stödet på 13 miljarder kronor har 27 procent (cirka 3,5 miljarder kronor) gått till projekt som på något sätt bidrar till klimatanpassning. Osäkerheter finns framförallt i skattningarna av de mer heterogena stöden (djurvälståndersättningar, skogens miljövärden och kompensationsstöd). Bedömningarna bör tolkas med försiktighet men bör vara representativa för storleksordningen.

Tabell 3. Djur- och arealbaserade stöd 2014–2020 och i vilken utsträckning projekt som får stödet bedöms bidra till klimatanpassning.

Stöd	Program	Andel av stöd som bedöms bidra till klimat-anpassning	Bedömning
Djurvälståndersättningar	Landsbygds-programmet	20 %	Projekten bidrar inte generellt till klimatanpassning. Stödet ges till produktionsplanering, foderinventering, foderanalyser, foderstater, hullbedömning, klippning, vatten eller strömmaterial, rutiner vid utfordring, produktionsuppföljningar och klövhälsa. Endast vatten, klippning och klövhälsa bedöms bidra till klimatanpassning. Det beror på att blötare och varmare klimat kan försämra klövhälsan och leda till klövsjukdomar.
Ersättning för ekologisk produktion	Landsbygds-programmet	0 %	Ingen tydlig koppling till klimatanpassning.
Ersättning för omställning till ekologisk produktion	Landsbygds-programmet	0 %	Ingen tydlig koppling till klimatanpassning.

Stöd	Program	Andel av stöd som bedöms bidra till klimat-anpassning	Bedömning
Kompensationsstöd	Landsbygdsprogrammet	Ej bedömd	Projekten kan bidra till klimatanpassning om odlingen sker i stödområden som kommer att få bättre förutsättningar i framtiden. Det saknas dock underlag för att bedöma om så är fallet.
Miljöersättning Betesmarker och slätterängar	Landsbygdsprogrammet	100 %	Projekten bidrar till klimatanpassning eftersom ett varmare klimat utnyttjas genom bete och slätter. Skogs- och mosaikbete bidrar särskilt till klimatanpassning eftersom träd och buskar på naturbetesmarker ger djur skugga och skydd.
Miljöersättning Fäbodrar	Landsbygdsprogrammet	0 %	Det finns ingen tydlig koppling till klimatanpassning, även om det är möjligt att fäbodbete i vissa fall innebär skugga för djuren i ett varmare klimat.
Miljöersättning Hotade husdjursraser	Landsbygdsprogrammet	100 %	Mångfald inom raserna gör dem bättre rustade att möta klimatförändringarna.
Miljöersättning Minskat kväveläckage	Landsbygdsprogrammet	100 %	Fånggrödor kan förbättra jordens förmåga att infiltrera och hålla kvar vatten samt minska erosion, vilket är bra i ett förändrat klimat. Vårbehandling minskar också risken för jorderosion.
Miljöersättning Restaurering av betesmarker och slätterängar	Landsbygdsprogrammet	100 %	Projekten bidrar till klimatanpassning eftersom man tar vara på möjligheterna med ett varmare klimat genom bete och slätter. Skogs- och mosaikbete bidrar särskilt till klimatanpassning eftersom träd och buskar på naturbetesmarker ger djur skugga och skydd.
Miljöersättning Skydds-zoner	Landsbygdsprogrammet	100 %	Projekten bidrar till klimatanpassning genom att dämpa höga vattenflöden och bidra till ett jämnare flöde i vattendragen. Skydds-zonen är i vissa fall ett viktigt skyddsområde mellan befintlig bebyggelse och stigande vattennivåer. Den minskar även erosion.
Miljöersättning Skötsel av våtmarker och dammar	Landsbygdsprogrammet	100 %	Projekten bidrar till klimatanpassning genom att dämpa höga vattenflöden och bidra till ett jämnare flöde i vattendragen. De kan vara ett mycket viktigt skydd mot översvämningar och stormar, även mindre våtmarker.
Miljöersättning Vallodling	Landsbygdsprogrammet	100 %	Projekten bidrar till klimatanpassning genom att man tar vara på möjligheterna med ett varmare klimat genom vallodling.
Skogens miljövärden	Landsbygdsprogrammet	30 %	En del av projekten bedöms bidra till klimatanpassning eftersom anläggande av våtmark minskar översvämningensrisken, naturvårdsbränning och naturvårdsbränning minskar risken för skogsbränder. Stöd ges till naturvårdsbränning, gallra fram ädellöv- eller lövrik skog, rensa kulturmiljöer, skapa våtmark i skog, sköta natur- och kulturmiljöer, röja och rensa stenmur.

5.3 Skillnader mellan programmen

Våra bedömningar tyder på att insatser för klimatanpassning förekommer i ungefär 18 procent av projekten som är finansierade med stöd inom landsbygdsprogrammet, i cirka 13 procent av projekten i havs- och fiskeriprogrammet och i cirka 2 procent av projekten inom lokalt ledd utveckling. Det betyder att av programmets totala resurser på 40 miljarder kronor har ungefär 7 miljarder kronor (17 procent) använts för att främja till klimatanpassning. I [bilaga 4](#) finns underlaget för beräkningarna.

6 Hur främjar eller hindrar programmens stödregler klimatanpassning?

Vi har valt att tolka utvärderingsfrågan om stödreglernas påverkan på klimatanpassning i vid mening. Huvudfrågan är om det finns faktorer eller strukturer i landsbygdsprogrammets och havs- och fiskeriprogrammets utformning som kan sägas särskilt främja eller hindra att insatser för klimatanpassning genomförs inom programmen. Vi ska analysera detta utifrån några olika infallsvinklar.

En del i stödreglerna handlar om vad som ingår – respektive inte ingår – i programmen. Vilka är de finansierade projekten, och vad finansieras inte? I [avsnitt 6.1](#) redogör vi därför för strukturen hos landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet. Vi undersöker hur programmen är kopplade till den så kallade EU 2020-strategin, till de tematiska målen för de europeiska struktur- och investeringsfonderna (som finansierar programmen) samt till EU:s prioriteringar för landsbygdens utveckling och för fisket. I detta första avsnitt anläggs alltså ett perspektiv som refererar stödregler till allmänna regler för att få stöd, medfinansieringsvillkor och övriga krav på mottagaren av olika stöd som skulle kunna påverka möjligheterna att stödja klimatanpassningsprojekt.

I [avsnitt 6.2](#) antar vi ett mer detaljerat perspektiv. Stödreglerna analyseras då utifrån de så kallade urvalskriterierna och de riktlinjer som finns för hur dessa ska tolkas när det bedöms vilka projekt och ansökningar som ska få finansiering. Därefter diskuterar vi andra typer av insatser som skulle kunna påverka i vilken utsträckning klimatanpassning kan stödjas via programmen, till exempel genom särskilt riktade utlysningar eller informationsinsatser. Avsnittet avslutas med några korta slutsatser om stödreglernas betydelse för i vilken utsträckning det har varit möjligt att stödja klimatanpassningsprojekt i programmen.

Kapitlet baseras på en dokumentanalys av programdokumenten för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet. I hög grad grundar sig analysen på de principer och kriterier för urval som presenteras i de två programmens nationella handlingsplaner. För att besvara frågan om hur programmets stödregler påverkar klimatanpassning har vi också genomfört ett antal intervjuer med i första hand Jordbruksverkets experter och ansvariga för olika stöd. Intervjuerna har ingått som delar i andra intervjuer men har även fokuserat på en diskussion om stödreglernas betydelse för att integrera klimatanpassningsprojekt i programmets olika delar.

De två programmen behandlas var för sig. I analysen och bedömningarna har även de stöd ingått i respektive program som innefattas i lokalt ledd utveckling. I enlighet med vår avgränsning har ingen bedömning gjorts av lokalt ledd utveckling som finansieras genom övriga program (dvs. Europeiska socialfonden och Europeiska regionala utvecklingsfonden).

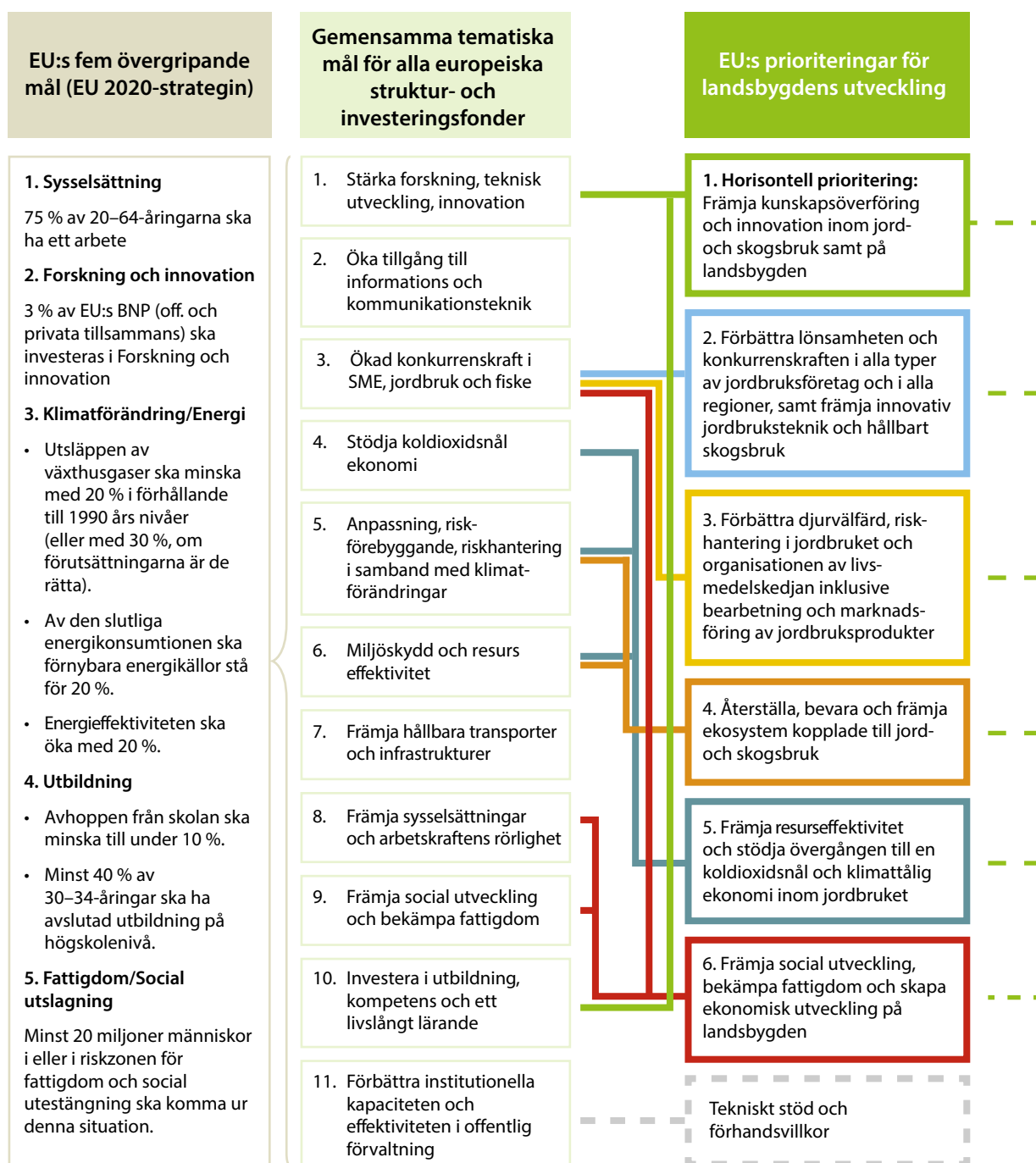
6.1 Programmens utformning och struktur

De svenska programmen styrs under perioden 2014–2020 av den så kallade EU 2020-strategin som pekar ut fem övergripande mål, däribland målet ”Hållbar tillväxt – främja en resurseffektivare, grönare och konkurrenskraftigare ekonomi”. Som en del i detta mål nämns, utan att målet kvantifieras, följande i strategin: ”vi måste också öka våra ekonomiers motståndskraft mot klimatrisker och vår förmåga att förebygga och agera vid katastrofer”. I EU 2020-strategin, som har varit budgetperiodens strategiska grund, finns alltså en explicit formell grund för att i olika delar av EU:s arbete prioritera insatser för att hantera och förebygga olika klimatrisker.

De övergripande EU-målen i strategin omsätts sedan i elva så kallade tematiska mål, som mer konkret ska styra de fem europeiska struktur- och investeringsfonderna, däribland de två fonderna som landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet är knutna till. I linje med EU 2020-strategin handlar också ett av dessa elva tematiska mål specifikt om att motverka klimatförändringens effekter, nämligen mål 5: ”Anpassning, riskförebyggande, riskhantering i samband med klimatförändringar”.

6.1.1 Landsbygdsprogrammet

För den europeiska landsbygdens utveckling har EU också beslutat om sex gemensamma prioriteringar. Två av prioriteringarna är riktade mot det tematiska målet nummer 5 som beskrevs ovan. Det är prioriteringarna ”Återställa, bevara och främja ekosystem kopplade till jord- och skogsbruk” och ”Främja resurseffektivitet och stödja övergången till en koldioxidsnål och klimattålig ekonomi inom jordbruket”. I [figur 1](#) illustreras sammanhanget mellan EU:s övergripande mål, de elva fondgemensamma tematiska målen samt de gemensamma prioriteringarna för landsbygdens utveckling.

Figur 1. Övergripande målstyrning för landsbygdsprogrammet – EU:s övergripande mål, fondgemensamma tematiska mål för struktur- och investeringsfonder samt gemensamma landsbygdsprogramspolitiska prioriteringar.

Det svenska landsbygdsprogrammet innehåller i sin tur 6 prioriteringar och totalt 15 fokusområden (som alla har en koppling till minst en av prioriteringarna). [Tabell 4](#) visar programmets prioriteringar och fokusområden.

Tabell 4. Prioriteringar och fokusområden inom landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Prioritering	Fokusområde
1. Främja kunskapsöverföring och innovation inom jord- och skogsbruk samt på landsbygden	a) främja innovation, samarbete och kompetensutveckling på landsbygden
	b) stärka banden mellan jordbruk och livsmedelsproduktion samt forskning och innovation, även i syfte att utveckla miljöledning och miljö kvalitet
	c) främja livslångt lärande och yrkesutbildning inom jord- och skogsbruk
2. Förbättra lönsamheten och konkurrenskraften i alla typer av jordbruksföretag och i alla regioner, samt främja innovativ jordbruksteknik och hållbart skogsbruk	a) konkurrenskraft, omstrukturering, diversifiering inom jordbruk, trädgård, rennäring och skog
	b) underlätta för unga med rätt kompetens att starta företag inom jordbruks-, trädgårds- samt rennäring
3. Förbättra djurvälstånd och organisationen av livsmedelskedjan, inklusive bearbetning och marknadsföring av jordbruksprodukter	a) förbättra konkurrenskraften genom kort livsmedelskedja samt bättre djurvälstånd
4. Återställa, bevara och främja ekosystem kopplade till jord- och skogsbruk	a) återställa, bevara och förbättra den biologiska mångfalden
	b) förbättra vattenförvaltningen och hanteringen av gödsel- och växtskyddsmedel
	c) förebygga markerosion och förbättra markskötseln
5. Främja resurseffektivitet och stödja övergången till en koldioxidsnål och klimattålig ekonomi inom jordbruket ¹	b) effektivisera energianvändningen inom jordbruket
	c) främja tillgången till och användningen av energi från förnybara källor och andra förnybara biologiska resurser som inte är avsedda till livsmedel
	d) minska utsläpp av växthusgaser och ammoniak
6. Främja social utveckling och skapa ekonomisk utveckling på landsbygden	a) främja diversifiering, skapande och utveckling av nya små företag och arbetstillfällen
	b) främja lokal utveckling på landsbygden
	c) anläggning och projektering av passiv bredbandsstruktur

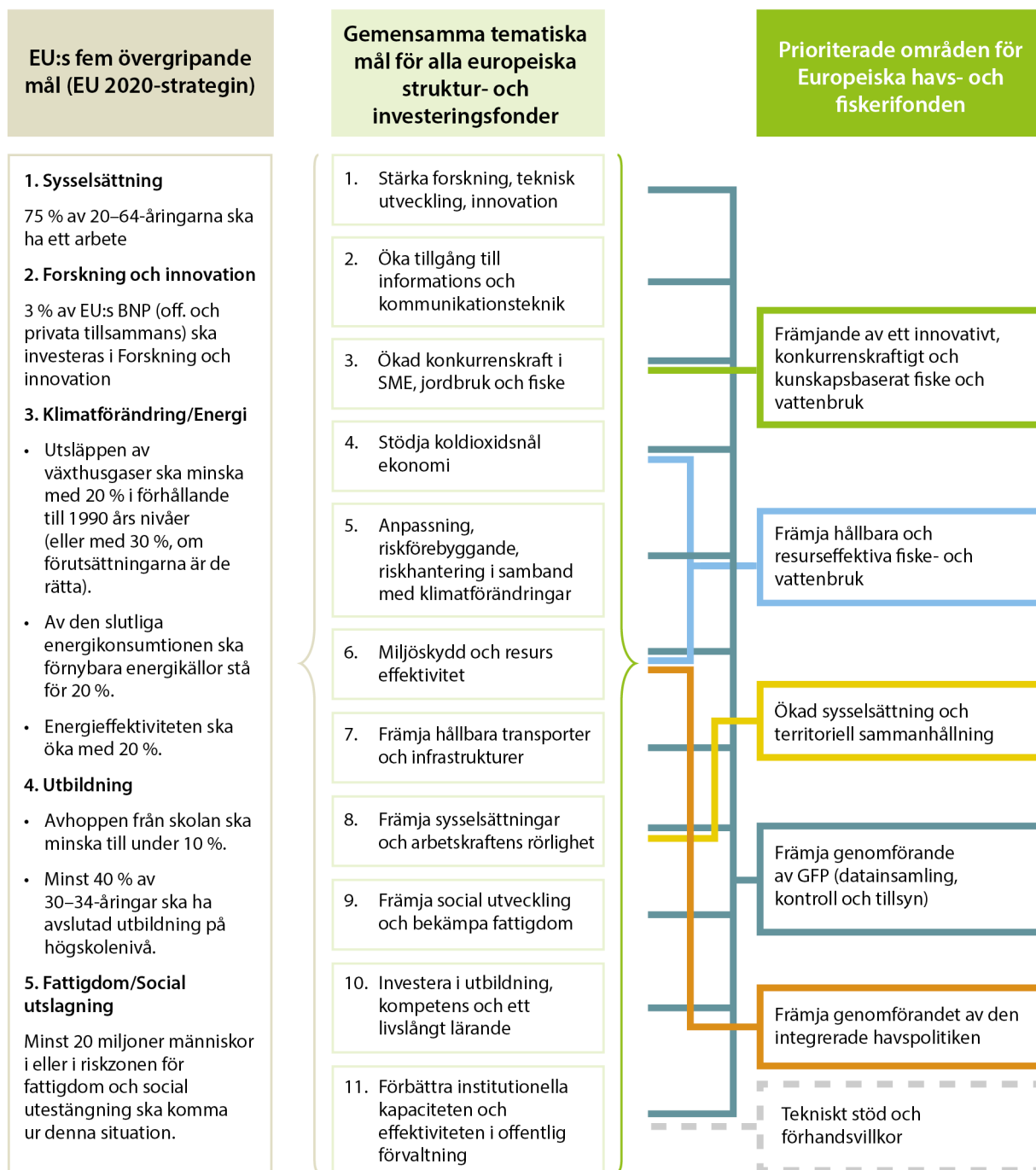
Landsbygdsprogrammet genomförs sedan genom ett antal åtgärder och delåtgärder (delåtgärderna kallar vi i denna rapport för stöd). Varje åtgärd (eller delåtgärd) ska bidra till minst ett av de mål som anges i prioriteringarna och fokusområdena i [tabell 4](#). Två exempel på hur dessa åtgärder och delåtgärder bidrar till landsbygdsprogrammets prioriteringar och fokusområden är följande:

- Inom åtgärd 7 Service, infrastruktur och attraktiv landsbygd finns delåtgärd 6 Anlägga och restaurera våtmarker och dammar för biologisk mångfald. De ska främja målen i fokusområdena 4a, 4b och 4c (se [tabell 4](#)).
- Inom åtgärd 4 Investeringar till jordbruk, trädgård och rennäring finns delåtgärd 1 Investeringstöd inom jordbruk, trädgård och rennäring. De ska främja flera av målen i prioriteringarna och fokusområdena i [tabell 4](#), nämligen 2a, 5b, 5c och 5d.

¹ Fokusområde 5a och 5e finns inte i Sveriges landsbygdsprogram.

6.1.2 Havs- och fiskeriprogrammet

Havs- och fiskeriprogrammet kan liksom landsbygdsprogrammet kopplas till de fem övergripande målen i EU 2020-strategin. För programmet finns därtill sammanlagt fem prioriterade områden på EU-nivå. Ingen av dessa prioriteringar, som är gemensamma för EU, pekar dock mot det tematiska målet som är gemensamt för de europeiska struktur- och investeringsfonderna: mål 5 "Anpassning, riskförebyggande, riskhantering i samband med klimatförändringar". I figur 2 illustreras sammanhanget mellan EU:s övergripande mål, de elva fondgemensamma tematiska målen samt prioriteringarna för Europeiska havs- och fiskerifonden.

Figur 2. Övergripande målstyrning för havs- och fiskeriprogrammet – EU:s övergripande mål, fondgemensamma tematiska mål för struktur- och investeringsfonderna samt Europeiska havs- och fiskerifondens prioriteringar.

Under vart och ett av Europeiska havs- och fiskerifondens prioriterade områden i [figur 2](#) finns också ett eller flera specifika mål. Det svenska havs- och fiskeriprogrammet genomförs genom ett drygt trettiotal stöd som fördelas på fondens prioriterade områden. De prioriteringar som har störst budget är ”Främjande av ett innovativt, konkurrenskraftigt och kunskapsbaserat fiske och vattenbruk” och ”Öka sysselsättning och territoriell sammanhållning”.

6.2 Stödreglernas betydelse för möjligheten till klimatanpassningsprojekt

I detta avsnitt analyserar vi programmens stödregler utifrån programtexterna och de så kallade urvalskriterierna samt utifrån de riktlinjer som finns för hur dessa ska tolkas i bedömningsprocessen. Slutsatsen är att det finns flera stödregler inom de två programmen som kan ha betydelse för klimatanpassningsinsatser men att det saknas explicita strukturer för att stödja insatserna.

6.2.1 Stödreglerna hindrar inte klimatanpassning

Klimatanpassning är sällan ett uttryckligt mål i programmen. Det betyder dock inte att stödreglerna är ett hinder för att genomföra klimatanpassningsprojekt. Begreppet stödregler ska i detta sammanhang förstås brett, både som en fråga om vad som kan rymmas inom de olika stöden och om hur regelverket är utformat för att prioritera bland inkomna ansökningar.

Det finns i delar av programmen *möjligheter* att finansiera klimatanpassningsinsatser, även om programmens struktur inte explicit fokuserar på klimatanpassningsinsatser i någon nämnvärd utsträckning. Som visades i [kapitel 5](#) finns flera exempel. Inom investeringsstöden i landsbygdsprogrammet kan exempelvis investeringar för dränering, odlingstunnlar och ventilation stödjas. Inom samarbetsstödens åtgärder för pilotprojekt kan till exempel insatser för vattenhushållning och växtskydd stödjas. Inom havs- och fiskeriprogrammet är möjligheterna att rymma klimatanpassning i programmet något mer begränsade. Trots det finns ett antal åtgärder som kan rymma investeringar i anläggningar, redskap och utrustning som i någon mån kan beskrivas som en anpassning till ett förändrat klimat. I de flesta fall har sådana investeringar dock andra huvudsakliga motiv.

I landsbygdsprogrammet är det bara i ett fåtal delåtgärder (stöd) som stöd för klimatanpassning nämns uttryckligen. Det gäller till exempel stöd till kompetensutveckling och rådgivning för att utveckla lokala marknader och kort livsmedelskedja samt ökad djurvälstånd. Trots att klimatanpassning här explicit nämns i beskrivningar, återkommer klimatanpassning inte i de nationella prioriteringarna. I stödet till minskad klimatpåverkan och förnybar energi (fokusområdena 5c och 5d) finns klimatanpassning med som en särskild explicit prioritering: bidra till ökad kunskap om klimatförändringarnas effekter på jordbruket samt

främja projekt som kan anpassa jordbruket till ett förändrat klimat. I vattenushållning (fokusområde 4c) nämns klimatanpassning explicit i beskrivningarna men inte i prioriteringarna: ”Kompetens inom jordbrukets vattenushållning behövs även för att genomföra åtgärderna som föreslås inom vattendirektivet och för att anpassa jordbruket och dess vattenanläggningar till ett förändrat klimat.”²

I havs- och fiskeriprogrammet nämns inte klimatanpassning explicit annat än i bemärkelsen insatser för minskad klimatpåverkan.

Slutsatsen är att det i såväl landsbygdsprogrammet som i havs- och fiskeriprogrammet med några få undantag saknas explicita strukturer för att stödja klimatanpassningsprojekt. Samtidigt *kan* klimatanpassningsprojekt rymmas inom många av stöden i de två programmen och inom lokalt ledd utveckling (inom ramen för landsbygdsprogrammet).

Det är vidare svårt att se att det skulle finnas några andra delar i stödreglerna som skulle hindra insatser för klimatanpassning, exempelvis regelverken kring medfinansiering, stödberättigade kostnader eller de som får stöd.

6.2.2 Urvalskriteriernas utformning främjar inte klimatanpassning

Inom landsbygdsprogrammet tillämpas utlysningar som ett huvudsakligt verktyg för att distribuera stöden. För att avgöra vilka projekt och ansökningar som ska få stöd används ett system med urvalskriterier och poängsättning. Poängsättningen är grundad på dessa kriterier och på ett urval generella principer för programmet. För att ett projekt ska få stöd krävs att det uppnår en miniminivå av poäng och att det uppfyller minst två av urvalskriterierna för det aktuella stödet. För att vägleda handläggarna i bedömningen av ansökningar utifrån urvalskriterierna finns också en text med bedömningsgrunder, som bland annat innehåller olika exempel på hur kriterierna ska bedömas.

Klimatanpassning utgör aldrig ett urvalskriterium i sig inom landsbygdsprogrammet. Inte heller i bedömningsgrunderna används klimatanpassning som exempel. Detta gäller även för de stöd där klimatanpassning har nämnts i beskrivningar och prioriteringar.

I grunden gäller att urvalskriterierna för stöden i landsbygdsprogrammet inte hindrar investeringar i klimatanpassning. Men några av urvalskriterierna kan ändå uppfattas som att de faktiskt begränsar möjligheten till klimatanpassning, till exempel när det gäller de kriterier som handlar om bedömningen av behovet av projektet i fråga. Här nämns att man i urvalet ska prioritera kortsiktiga behov framför långsiktiga. Det kan tolkas som att långsiktig omställning, som klimatanpassning, kan missgynnas i bedömningen av den typen av ansökningar.

² Jordbruksverket (2019). *Attraktiv landsbygd – Nationell handlingsplan för landsbygdsprogrammet 2014–2020 för år 2020*

Inom havs- och fiskeriprogrammet är beslutsprocessen delvis annorlunda än inom landsbygdsprogrammet. En skillnad är att budgeten är ”öppen”, det vill säga att man som regel inte tillämpar särskilda utlysningar utan att stöden är öppna för ansökningar löpande. Dock handläggs ansökningarna för vissa stöd i särskilda beslutsomgångar. Utlysningar kan också förekomma om särskilda skäl finns, till exempel att det är svårt att få tillräckligt med ansökningar inom vissa områden.

Bedömningen av ansökningarna inom havs- och fiskeriprogrammet följer särskilda så kallade nationella urvalskriterier. Bara ansökningar som når upp till en viss poängnivå i förhållande till urvalskriterierna kan få stöd från programmet.

Klimatanpassning nämns explicit i några av urvalskriterierna i havs- och fiskeriprogrammet, med benämningen ”miljö- och klimatanpassat”. Ett exempel är stödet kompetensutveckling och informationsinsatser inom vattenbruk. Vår bedömning är att begreppet klimatanpassning i detta fall inte handlar om att man särskilt ska stödja insatser som rör klimatanpassning i den mening vi avser i denna utvärdering. Snarare refereras det till ett vattenbruk som minskar miljö- och klimatpåverkan. Vår slutsats är därför att klimatanpassningsprojekt – i den mening vi analyserar i denna rapport – inte är något som explicit refereras till i urvalskriterierna inom havs- och fiskeriprogrammet.

Sammanfattningsvis stöds klimatanpassningsprojekt inte explicit av de två programmens urvalskriterier. Samtidigt saknas kriterier som hindrar eller explicit begränsar insatser för klimatanpassning. Vi bedömer därmed att det finns potential att främja fler projekt med fokus på klimatanpassning genom att föra in sådana explicita kriterier, inte minst genom att ge exempel som innefattar klimatanpassning i beskrivningen av hur kriterierna ska tillämpas.

Vår bedömning är att de två programmens stödregler inte skiljer sig åt nämnvärt när det gäller möjligheterna att stödja klimatanpassning. Både när det gäller stödregler och urvalskriterier finns outnyttjade möjligheter att införa kriterier som skulle gynna klimatanpassningsinvesteringar, och i båda programmen finns potential för att använda exempel där klimatanpassning ingår för att beskriva stöden och urvalskriteriernas tolkning. Den största skillnaden mellan programmen finns i programmens övergripande syften. Sett till dem skapar landsbygdsprogrammet fler möjligheter att stödja klimatanpassning än havs- och fiskeriprogrammet.

Vi har även analyserat de stöd som ingår i lokalt ledd utveckling i analyserna. Samma typ av urvalskriterier styr stöden inom lokalt ledd utveckling som inom programmen i övrigt. Men det finns vissa skillnader. För det första styrs inflödet av ansökningar till leaderområdenas lokala grupper (LAG) av de strategier som varje område tagit fram. För det andra har leaderkontoren och LAG direkt kontakt med dem som söker stöd och gör även en egen prioritering av ansökningarna, även om det i slutändan är Jordbruksverket som fattar beslut om stöd.

Detta betyder att samma stödregler ytterst gäller också för lokalt ledd utveckling som för programmen i övrigt. Men förutsättningarna för att exempelvis skapa särskilda prioriteringar eller fokusområden för exempelvis klimatanpassning kan beskrivas som goda.

6.2.3 Mer proaktivt arbete kan främja klimatanpassningen inom programmen

Analysen visar också att det finns potential för ett mer proaktivt förhållningssätt till klimatanpassning. Det handlar om att explicit, både i landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet samt i lokalt ledd utveckling, mer aktivt informera om möjligheter att stödja klimatanpassning genom programmen och inom lokalt ledd utveckling.

Inom landsbygdsprogrammet finns möjligheterna att öka styrningen mot klimatanpassning genom en mer proaktiv utlysning. I landsbygdsprogrammet och i havs- och fiskeriprogrammet samt inom lokalt ledd utveckling finns potential att arbeta mer explicit med urvalskriterier som tydligare styr mot klimatanpassningsprojekt. Inom lokalt ledd utveckling kan en sådan styrning även integreras i leaderområdenas strategier. Även om man inte väljer att ha klimatanpassning som särskilda poänggivande urvalskriterier skulle man kunna arbeta mer med exemplifiering, det vill säga beskriva vad som kan stödjas eller hur man ska tolka olika urvalskriterier.

Inom andra fonder, exempelvis Europeiska socialfonden eller Europeiska regionala utvecklingsfonden, finns också ett aktivt informationsarbete som används för att styra ansökningarna i olika riktning. En utveckling av informationsinsatserna skulle kunna göras även inom landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet. På så sätt skulle man kunna styra mot fler ansökningar inom klimatanpassning.

7 Slutsatser

I den här utvärderingen har vi undersökt i vilken utsträckning de operativa EU-programmen som Jordbruksverket förvaltar fungerar som styrmedel för klimatanpassning. Vi har analyserat stödregler, programmens utformning och beviljade ansökningar samt deras potential att användas för klimatanpassning. Därtill har vi beskrivit skillnader mellan programmen samt i vilken utsträckning och på vilket sätt de olika programmens utformning medför skillnader i genomförande och vilka typer av ansökningar som kommer in.

7.1 Programmen bidrar olika mycket till klimatanpassning

Utvärderingen visar att ungefär 17 procent av det totala beviljade stödet inom landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt lokalt ledd utveckling har använts för att främja projekt som bidrar till klimatanpassning under perioden 2014–2020. Våra bedömningar tyder på att det är vanligast att projekt bidrar till klimatanpassning inom landsbygdsprogrammet (cirka 18 %), följt av havs- och fiskeriprogrammet (cirka 13 %). Minst vanligt att projekten bidrar är det inom lokalt ledd utveckling (cirka 2 %).

Projekt som får stöd till samarbete, kompetensutveckling och rådgivning samt projekt som får djur- och arealbaserade stöd bidrar till klimatanpassning i större utsträckning än projekt som får stöd till fysiska investeringar och landsbygdsutveckling. Projekten kan bidra till klimatanpassning i olika hög grad, men i denna analys har bedömningen varit binär – antingen bidrar projektet till klimatanpassning eller så gör det inte det. Av denna anledning, liksom av andra orsaker kopplade till metodologiska utmaningar, bör resultatet tolkas med försiktighet.

7.2 Utformning och stödregler hindrar inte klimatanpassning – men de skulle kunna vara mer främjande

Vår analys visar att det finns möjligheter att genomföra projekt som bidrar till klimatanpassning inom programmen redan idag och att programmens utformning inte är ett hinder för detta. Det saknas dock strukturer för att stödja klimatanpassningsprojekt. Nedan summerar vi våra viktigaste slutsatser:

- Klimatanpassningsinsatser nämns varken i landsbygdsprogrammets eller i havs- och fiskeriprogrammets fokusområden och prioriteringar.
- Klimatanpassning utgör aldrig ett explicit urvalskriterium.

- I bedömningsgrunderna för urvalskriterierna (handläggarnas stöd för hur kriterierna ska tillämpas) används inte insatser för klimatanpassning som exempel på insatser som bör prioriteras.
- Ett återkommande urvalskriterium är att prioritera kortsiktiga behov framför långsiktiga, något som kan missgynna insatser för klimatanpassning.
- Det finns utnyttjade möjligheter att införa kriterier som skulle gynna klimatanpassningsinvesteringar.
- Andra insatser kan handla om att aktivt informera om möjligheterna till finansiering av klimatanpassningsprojekt.

Bilaga 1 Beskrivning av programmen

Informationen är hämtad från Jordbruksverkets webbplats.

Landsbygdsprogrammet finns för att utveckla landsbygden i Sverige. I programmet finns mål som styr utvecklingen. För att nå målen finns det olika stöd och ersättningar för miljö, hållbarhet och innovation.

Inom landsbygdsprogrammet finns följande stöd:

- bredband
- demonstrationer och information
- fortbildning av rådgivare
- förädlingsstöd
- infrastruktur för rekreation och turism
- innovation jordbruk
- investeringsstöd för jobb och klimat
- investeringsstöd till jordbruk
- kompetensutveckling
- lantrasföreningar
- miljöinvesteringar
- natur- och kulturmiljö
- pilotprojekt och utveckling
- rådgivning
- samarbeten för diversifiering och information om miljö och mat
- samarbeten inom miljö
- samarbeten mellan aktörer inom jordbruk samt inom livsmedelskedjan
- service och fritid på landsbygden
- skogens miljövärden
- småskalig infrastruktur
- startstöd.

Havs- och fiskeriprogrammet finns för att utveckla fisket och vattenbruket i Sverige på ett hållbart sätt. Utvecklingen styrs mot mål som finns i programmet.

Inom havs- och fiskeriprogrammet finns följande stöd:

- beredning av fiskeri- och vattenbruksprodukter
- bevarandeprojekt för att återställa akvatisk mångfald
- bevarandeprojekt för skyddade områden

- bilda producent- eller branschorganisationer
- datainsamling
- diversifiering inom fiske
- djurs hälsa och välbefinnande
- fiskehamnar, landningsplatser och auktionshallar - Anpassning till landningsskyldigheten
- fiskehamnar, landningsplatser och auktionshallar - Förbättrad infrastruktur
- innovationsprojekt inom vattenbruk
- investeringar inom fiske
- investeringar som höjer kvalitet och mervärde på vildfångad fisk
- kommunal planering av vattenbruk
- kompetensutveckling och informationsinsatser inom fiske
- kompetensutveckling och informationsinsatser inom vattenbruk
- kontroll och tillsyn av fiske - stöd till privata aktörer
- kontroll och tillsyn av fiske - stöd till ansvarsmyndigheter
- miljöinvesteringar i vattenbruk
- nya former av förvaltning och organisation inom fiske
- nya tekniska lösningar inom fiske
- partnerskap mellan forskare och fiskare
- produktions- och saluföringsplaner
- produktiva investeringar i vattenbruk
- saluföringsåtgärder
- samla in förlorade fiskeredskap eller marint skräp
- skydd av havsmiljön
- startstöd för hållbara vattenbruksföretag
- system för tilldelning av fiskemöjligheter
- utveckling av bevarandeåtgärder och regionalt samarbete
- utveckling av produkter och processer inom fiske
- öka kunskapen om havsmiljön.

Lokalt ledd utveckling genom Leader innebär att den som engagerar sig i utvecklingen av sin bygd kan söka stöd för lokala utvecklingsprojekt. Det kan vara både på landsbygden och i staden. Leader är en metod där privat, ideell och offentlig sektor arbetar tillsammans för att bidra till lokal utveckling. Människor från de tre sektorerna bildar en ideell förening. Styrelsen för föreningen kallas LAG (Local Action Group). Lokalt ledd utveckling finansieras av landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt regional- och socialfondsprogram-

men. I utvärderingen ingår inte den del som finansieras av regional- och socialfönderna eftersom de inte är riktade mot klimat och miljö.

Inom lokalt ledd utveckling genom Leader finns följande stöd:

- driftskostnader
- genomförande av lokala utvecklingsstrategier
- samarbetsprojekt.

Bilaga 2 Beskrivning av stöden

Informationen är hämtad från Jordbruksverkets webbplats.

Tabell 5. Beskrivningar av respektive stöd.

Stöd	Beskrivning
Landsbygdsprogrammet	
Bredband	Stödet går till projekt för att bygga bredbandsnät på landsbygden. Det kan vara en grupp personer som bor på landsbygden som bildar en förening som sedan söker stödet och bygger bredbandsnätet. Det kan också vara kommunen, ett kommunalt bolag eller ett privat företag.
Investeringsstöd till jordbruk	Man kan få företagsstöd om man utvecklar sitt jordbruks-, trädgårds- eller rennäringsföretag. Det kan till exempel vara att bygga djurstall, effektivisera energianvändningen, anlägga energiskog eller minska utsläppen av växthusgaser och ammoniak.
Demonstrationer och information	Beskrivning saknas.
Pilotprojekt och utveckling	Inom följande områden kan man via utlysningar söka stöd för samarbeten och pilotprojekt: • ökad djurvälstånd • bättre miljö • förnybar energi och effektivare energianvändning • biogas och minskat utsläpp av växthusgaser och ammoniak • skapa nya jobb • lokal serviceutveckling • kulturarv och kulturmiljöer kopplade till mat samt till landsbygdsturism • bredband • för kort livsmedelskedja och lokal marknad • stöd till samarbeten inom miljö • ökad konkurrenskraft i skogen • myggbekämpning • information om lokal mat • information om jordbrukets miljö • samhällstjänster med gården som bas.
Investeringsstöd för jobb och klimat	Stödet har gått till gödselbaserad biogas, förnybar energi (ej biogas), rötresthantering och övrig verksamhet som skapar jobb.
Service och fritid på landsbygden	Syftet med stöden är att skapa och behålla lokal service på landsbygden. Det kan vara servicepunkter där flera olika typer av service finns samlat, men också investeringar för att skapa bra möjligheter för idrott och fritid samt samlingslokaler, vilket kan gynna både boende och besökare. Stöden ska bidra till förbättrad service för de som bor, verkar och besöker landsbygden. De kategorier som har getts stöd är Dagligvarubutiker Bygdegårdar, Skidsport, Drivmedel, Fotboll, Golf, Övriga föreningslokaler, Hästsport, Issport, Skytte, Servicepunkt, Hundsport, Motorsport, Övriga utomhusaktiviteter, Övriga inomhusaktiviteter.
Rådgivning	Beskrivning saknas.
Innovation jordbruk	Projektstöd för att genomföra ett innovationsprojekt som får betydelse för jordbruks-, trädgårds- eller rennäringen.
Natur- och kulturmiljö	Projektstöd för utveckling av natur- och kulturmiljöer ska bidra till att förstärka landskapets natur- och kulturvärden på landsbygden och bidra till utveckling av attraktiva boendemiljöer, främja friluftsliv och rekreation och besöksnäringen. Du kan få stöd om du investerar i • att återskapa park- och trädgårdsmiljöer, murar, gårdsgårdar och andra värdefulla kulturmiljöer • att anlägga småbiotoper och andra värdefulla naturmiljöer • restaurering av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, inklusive överloppsbyggnader.

Stöd	Beskrivning
Kompetensutveckling	Syftet med kompetensutvecklingen är att öka kompetensen hos verksamma på landsbygden och därmed även öka effektiviteten och förbättra måluppfyllelsen för övriga åtgärder i landsbygdsprogrammet. I sin helhet ska de två åtgärderna verka för en hållbar ekonomisk, ekologisk och social utveckling av landsbygden. Områden som man kan få stöd för att bedriva kompetensutveckling inom är exempelvis kunskapsöverföring konkurrenskraft, Lean Lantbruk, livsmedelsstrategin, branschriktlinjer för små företag, kunskapsöverföring korta livsmedelskedjor, kunskapsöverföring djurvälstånd, småskalig förädling, minskad klimatpåverkan/förnybar energi och vattenhushållning.
Startstöd	Stödet ges till personer under 40 år som har startat ett nytt jordbruks-, trädgårds- eller rennäringsföretag eller har tagit över ett sådant företag. För att få startstöd ska företaget vara inriktat på primärproduktion, t.ex. mjölkproduktion, köttproduktion, växtodling, odling av energigrödor, biodling och vilt- eller hästuppfödning.
Förädlingsstöd	Företagsstöd för ökad förädling av jordbruksprodukter till livsmedel finns till för att underlätta förädling för försäljning på den lokala marknaden. Man kan söka stöd för att till exempel bygga en ny anläggning för förädling eller köpa in specialutrustning. För att få stöd måste investeringen bidra till att man förädlar fler jordbruksprodukter till livsmedel och säljer dem direkt på den lokala marknaden. Som lokal marknad räknas handel inom eget och angränsande landskap.
Infrastruktur för rekreation och turism	Stödet ges till fysiska investeringar i till exempel badplatser, lekplatser eller leder för vandring eller cykling. Dessa ska vara fria att använda för allmänheten. Man kan också få stöd för att ta fram turistinformation som ska finnas på platsen, till exempel skyltar för att informera om leden, bygden eller det natur- och kulturarv som finns. Dessutom kan man få stöd för digital infrastruktur som till exempel bokningssystem som kan användas av flera verksamheter.
Skogens miljövärden	Stöd ges till utveckling av natur- och kulturvärden i skogen för skogs- och markägare. Exempel på insatser kan vara naturvårdsbränning, gallra fram ädellöv eller lövrik skog, rensa kulturmiljöer, skapa våtmark i skog, sköta natur- och kulturmiljöer, röja och rensa stenmur.
Samarbeten mellan aktörer inom jordbruk samt inom livsmedelskedjan	Syftet med stödet är att stödja samarbeten inom områden där den gemensamma nyttan av ett samarbete är stor för samhället men där incitamentet för en enskild aktör är för litet för att finansiera ett utvecklingsarbete. Samarbete är en viktig del i att stärka en hållbar utveckling över längre tid på landsbygden. Områden som man kan få stöd för att samarbeta kring är korta livsmedelskedjor, livsmedelsstrategin, försäljning av produkter på lokal marknad och vilt som mat.
Miljöinvesteringar	Den som gör investeringar som gynnar miljön kan få stöd. Stödet har getts till engångsröjning av betesmark, stängsel mot rovdjur eller reglerbar dränering.
Fortbildning av rådgivare	Stöden kan ge möjlighet till fortbildning i konkurrenskraft, fortbildning korta livsmedelskedjor, fortbildning djurvälstånd, Greppa, Växtskyddscentraler, Tvärvillkor/Förgröning, Eko, Ett rikt odlingslandskap, Minskad klimatpåverkan/Förnybar energi och Vattenhushållning.
Samarbeten inom miljö	Stödet ska ge möjlighet för kommuner och länsstyrelser att bekämpa mygg. Stöd ges för bekämpning av massförekomst av mygg via besprutning och för bekämpning med andra långsiktiga metoder.
Lantrasföreningar	Syftet med stödet är att stödja lantrasföreningarna med att organisera och leda bevarandearbetet. Föreningarna har en nyckelroll i bevarandearbetet genom att ha en överblick över statusen inom respektive ras. Föreningar kan söka stöd för aktiviteter som är ändamålsenliga för bevarandearbetet och i linje med den nationella handlingsplanen för uthållig förvaltning av svenska husdjursraser 2010–2020.
Småskalig infrastruktur	Stödet ges till att bygga eller förbättra småskalig infrastruktur på landsbygden. Syftet är att ge en ökad livskvalitet och en tryggare utomhusmiljö för de som bor där. Man kan få stöd för att utveckla ny eller befintlig småskalig infrastruktur och investera i att sätta upp vägbelysning, anlägga mindre vägar, bygga bryggor och broar, anlägga en pendelparkering, skapa system för samåkning.
Samarbeten för diversifiering och information om miljö och mat	Information till skolor/allmänhet om lokalproducerad mat eller jordbrukets miljöarbete. Sociala välfärdstjänster kopplade till jordbruk, jämställdhet/integration.

Havs- och fiskeriprogrammet

Stöd	Beskrivning
Datainsamling	Projektstöd för att samla in data till det nationella datainsamlingsprogrammet, förvalta programmet och göra vetenskapliga analyser baserade på insamlade data.
Kontroll och tillsyn av fiske - stöd till ansvarsmyndigheter	Myndigheter kan få projektstöd för att uppfylla EU:s krav för kontroll, inspektion och tillsyn. Man kan till exempel få stöd för att köpa in, utveckla och installera datorutrustning och program kopplat till spårbarhet av fiskeri- och vattenbruksprodukter eller för att delta i EU-gemensamma kontroll- och övervakningsinsatser. Havs- och vattenmyndigheten, Kustbevakningen, Jordbruksverket och Livsmedelsverket kan få stödet.
Innovationsprojekt inom vattenbruk	Projektstöd för att utveckla innovationer eller ta fram ny kunskap inom vattenbruk. Även för att undersöka om det finns en marknad för innovationen och om den är tekniskt genomförbar. Man kan få stöd för att: • ta fram ny teknisk, vetenskaplig eller organisatorisk kunskap inom vattenbruk som särskilt minskar miljöpåverkan, minskar beroendet av fiskmjöl och fiskolja, främjar ett hållbart utnyttjande av resurserna, förbättrar djurens välbefinnande eller underlättar för nya hållbara produktionsmetoder • utveckla eller införa nya vattenbruksarter med god marknadspotential • utveckla eller införa nya eller avsevärt förbättrade produkter, processer eller förvaltnings- och organisationssystem • undersöka de tekniska och ekonomiska möjligheterna för innovativa produkter eller processer.
Beredning av fiskeri- och vattenbruksprodukter	Företagsstöd för investeringar som behövs för att förbättra produkter från fiskeriverksamheten eller ta tillvara biprodukter. Stödet går till investeringar 1) för att kunna utnyttja fångster från kommersiella, kvoterade bestånd, som inte får användas som livsmedel, eftersom den fångade fisken är mindre än referensstorleken för bevarande (minimimått), 2) för att kunna utnyttja biprodukter från den huvudsakliga beredningsverksamheten för annan försäljning, eller 3) som leder till nya eller förbättrade produkter, nya eller förbättrade processer eller nya eller förbättrade system för förvaltning och organisation.
Bevarandeprojekt för att återställa akvatisk mångfald	Projektstöd för att på olika sätt bevara och främja den biologiska mångfalden i hav och sjöar. Man kan få stöd för att: konstruera, modernisera eller placera ut anläggningar som skyddar och främjar havets biologiska mångfald, förbättra förvaltningen och bevarandet av marina biologiska resurser, till exempel restaurera lekområden och återställa inlandsvatten, delta i åtgärder som syftar till att bevara och främja den biologiska mångfalden och ekosystemtjänster, till exempel återställa specifika havs- och kustlivsmiljöer för hållbara fiskbestånd.
Utveckling av bevarandeåtgärder och regionalt samarbete	Stöd för att utveckla en hållbar förvaltning för att bevara och skydda havsmiljön. Detta kan göras genom att utforma, utveckla eller övervaka tekniska och administrativa hjälpmedel. Det kan också handla om aktörers deltagande och samarbete mellan medlemsstater. Det går även att få stöd för regionalt samarbete inom dessa områden.
Nya tekniska lösningar inom fiske	Projektstöd för att utveckla eller förbättra fiskeredskap. Man kan få stöd för att utveckla eller införa förbättrad fisketeknik och selektivitet hos fiskeredskapen. Det kan också handla om projekt som leder till ett mer hållbart utnyttjande av de marina biologiska resurserna och samexistens med skyddade rovdjur. Det kan till exempel handla om att förebygga sälangrepp och se över hur fisket kan samexistera med sälar.
Miljöinvesteringar i vattenbruk	Företagsstöd för investeringar som minskar de negativa miljöeffekterna eller ökar de positiva miljöeffekterna från vattenbruksföretag. Man kan även få stöd för att investera i slutna vattenbrukssystem.
Kontroll och tillsyn av fiske – stöd till privata aktörer	Företagsstöd för att uppfylla EU:s krav för kontroll, inspektion och tillsyn. Exempelvis stöd för att köpa in, utveckla och installera datorutrustning och program kopplat till spårbarhet av fiskeri- och vattenbruksprodukter. Man kan också få stöd för system för positionsbestämmelser och automatiska identifieringssystem.
Fiskehamnar, landningsplatser och auktionshallar – Förbättrad infrastruktur	Projektstöd för att förbättra infrastrukturen i hamnar, auktionshallar, landningsplatser och skyddshamnar som används vid yrkesmässigt fiske. Detta kan till exempel göras genom att muddra, modernisera eller förstärka delar i hamnar så som kajer och vågbrytare, investera för att förenkla transport av varor, investera i anläggningar för insamling av avfall och skräp från haven.

Stöd	Beskrivning
Kompetens-utveckling och informationsinsatser inom fiske	Stöd för: yrkesutbildning, livslångt lärande, gemensamma projekt, innovativa metoder, samt för att sprida och ta del av nya yrkeskunskaper och av kunskap inom ekonomi, teknik, juridik eller vetenskap. Stöd ges särskilt till aktiviteter med koppling till hållbar förvaltning av de marina ekosystemen, hygien, hälsa, säkerhet, verksamhet inom havsnäringen, innovation och entreprenörskap. att bygga nätverk och utbyta erfarenheter, även inbegripet organisationer som främjar jämställdhet mellan män och kvinnor, förbättrar villkoren för kvinnor i fiskesamhällen och för underrepresenterade grupper inom småskaligt kustfiske eller i fiske bedrivet utan fartyg. social dialog på EU-nivå och på nationell, regional och lokal nivå, där yrkesfiskare, arbetsmarknadens parter och andra berörda intressenter deltar.
Öka kunskapen om havsmiljön	Stöd för att driva projekt som förbättrar kunskaperna om tillståndet för den marina miljön för att kunna upprätta övervakningsprogram och åtgärdsprogram.
Bevarandeprojekt för skyddade områden	Stödet ges för att bevara, utveckla och förvalta Natura 2000-områden och andra skyddsområden i havs- och sötvattensmiljöer. Du kan få stöd för att förbereda (inklusive studier), ta fram, övervaka och uppdatera skydds- och förvaltningsplaner för fiskerelaterad verksamhet inom Natura 2000-områden och de geografiska skyddsområden som avses i havsmiljödirektivet (direktiv 2008/56/EG) och i andra speciella livsmiljöer förvalta, återställa och övervaka Natura 2000-områden enligt de prioriterade åtgärdsplaner som har fastställts enligt art- och habitatdirektivet (direktiv 92/43/EEG) förvalta, återställa och övervaka marina skyddsområden för att genomföra de geografiska skyddsåtgärder som avses i artikel 13.4 i havsmiljödirektivet (direktiv 2008/56/EG) öka kunskapen hos fiskare om hur man skyddar och återställer den marina biologiska mångfalden. Yrkesfiskare måste delta i projektet.
Startstöd för hållbara vattenbruksföretag	Vattenbrukare som för första gången som företagsledare startar ett mikroföretag eller ett småföretag inom vattenbrukssektorn kan få stöd för att starta ett hållbart vattenbruksföretag.
Produktiva investeringar i vattenbruk	Stöd till produktiva investeringar i vattenbruk har som syfte att främja ett miljömässigt hållbart och resurseffektivt vattenbruk som också är innovativt, konkurrenskraftigt och kunskapsbaserat. Stödet ges för att hjälpa företagen att utveckla större konkurrenskraft och lönsamhet. Även investeringar som förbättrar säkerhet och arbetsförhållanden hos företagen räknas hit. Stödet kan ges till aktiviteter som ökar produktionen eller moderniserar vattenbruk, förbättrar djurens hälsa och välbefinnande (t.ex. skydd mot rovdjur), tar bort eller motverkar slam, diversifierar vattenbruk genom kompletterande verksamhet.
Investeringar som höjer kvalitet och mervärde på vildfångad fisk	Stöd för att investera i utrustning för förädling av fiskeriprodukter, särskilt investeringar som ger fiskarna möjlighet att själva stå för både beredning och saluföring eller direktförsäljning av sina egna fångster samt innovativa investeringar ombord för att höja fiskeriprodukternas kvalitet.
Kompetens-utveckling och informationsinsatser inom vattenbruk	Stöd för: yrkesutbildning, livslångt lärande, spridning av vetenskaplig och teknisk kunskap och innovativa metoder, samt förvärv av nya yrkeskunskaper och kunskap om minskad miljöpåverkan inom vattenbruket att förbättra arbetsförhållanden och säkerheten på arbetsplatsen att bygga nätverk och utbyta erfarenheter och bästa praxis mellan vattenbruksföretag, yrkesorganisationer och andra berörda aktörer. Det kan till exempel vara vetenskapliga och tekniska organ och organisationer som främjar jämlikhet mellan kvinnor och män.

Stöd	Beskrivning
Saluföringsåtgärder	Du kan få stöd för insatser i produktions-, berednings- och försäljningsverksamhet längs hela distributionskedjan. Du kan få stöd för att • hitta nya marknader och förbättra villkoren för att släppa fiskeri- och vattenbruksprodukter på nya marknader. Detta gäller – arter som har en god potential på marknaden – oönskade fångster som landats av kommersiella, kvoterade bestånd. Exempel på oönskad fångst är fångst över kvot, fångst som är mindre än minsta referensstorleken för bevarande och fångst som inte går att sälja. – fiskeri- och vattenbruksprodukter som producerats ekologiskt eller med liten miljöpåverkan • öka kvaliteten och mervärdet på en fiskeri- och vattenbruksprodukt genom att förenkla – hur aktörer ansöker om att registrera en produkt och hjälpa dem att följa relevanta efterlevnads- och certifieringskrav – certifiering och marknadsföring av produkter som innehåller ingredienser från ett hållbart fiske och vattenbruk. Till exempel produkter från småskaligt kustfiske och genom miljövänliga beredningsmetoder. – direktförsäljningen av fiskeriprodukter från yrkesfiskare som bedriver småskaligt kustfiske eller från yrkesfiskare som fiskar utan fartyg – presentationen och förpackningen av produkter • bidra till öppenhet och insyn i produktionen och marknaderna, till exempel genom att ta fram rapporter, analyser och informationsmaterial • genomföra marknadsundersökningar och studier av EU:s importberoende • bidra till spårbarhet för fiskeri- eller vattenbruksprodukter • ta fram ett EU-miljömärke för fiskeri- och vattenbruksprodukter.
Samla in förlorade fiskeredskap eller marint skräp	Stöd för att samla in förlorade fiskeredskap ur hav, köpa in och installera utrustning ombord för insamling och lagring av avfall, köpa in och installera utrustning för lagring och återvinning av avfall vid anläggningar i fiskehamnar, inrätta ett avfallsinsamlingsystem för fiskare som samlar in skräp, eller med olika informationsinsatser uppmuntra fiskare och andra berörda att delta i projekt för att samla in förlorade fiskeredskap hålla utbildningar för fiskare och hamnanställda.
System för tilldelning av fiskemöjligheter	Stöd för att utforma, utveckla, övervaka, utvärdera och förvalta system för fördelning av fiskemöjligheter.
Utveckling av produkter och processer inom fiske	Stöd för att utveckla eller introducera nya eller avsevärt förbättrade fiskeriprodukter och utrustning, processer och tekniker samt förvaltnings- och organisationssystem även på berednings- och saluföringsnivå.
Fiskehamnar, landningsplatser och auktionshallar – Anpassning till landnings-skyldigheten	Stöd för att underlätta skyldigheten att landa alla fångster enligt gällande EU-regler och för att öka mervärdet för underutnyttjade delar av fångsten genom investeringar i fiskehamnar, auktionshallar, landningsplatser och skyddshamnar.
Djurs hälsa och välbefinnande	Stöd för att utrota eller kontrollera vissa sjukdomar inom vattenbruket eller för att genomföra en utrotningsplan. Man kan även få stöd för att utveckla en allmän och artspecifik bästa praxis inom vattenbruket eller utveckla uppförandekoder för biosäkerhet och för djurens hälsa och välfärd inom vattenbruket.
Investeringar inom fiske	Stöd för att investera i selektiva redskap, utrustning för att avskaffa utkast genom att man undviker och minskar oönskade fångster, utrustning som bidrar till att minska fiskets inverkan på havsmiljön, rovdjurssäkra redskap och utrustning för att skydda dina redskap och fångster från vissa fåglar och däggdjur, till exempel gråsäl.
Skydd av havsmiljön	Stöd för att driva projekt som skyddar den marina miljön, särskilt den biologiska mångfalden och marina skyddsområden som Natura 2000-områden. Länsstyrelser kan till exempel få stöd för att ta fram de delar av de regionala handlingsplanerna för grön infrastruktur som handlar om marina miljöer, och de ekosystemtjänster som hör dit.
Nya former av förvaltning och organisation inom fiske	Stöd för att utveckla eller införa ny kunskap inom förvaltning och organisation som minskar fiskets inverkan på miljön.

Stöd	Beskrivning
Partnerskap mellan forskare och fiskare	Stöd för att skapa, eller driva verksamhet i, nätverk, partnerskapsavtal eller sammanslutningar mellan ett eller flera oberoende vetenskapliga organ och yrkesfiskare, eller mellan en eller flera yrkesfiskeorganisationer.
Diversifiering inom fiske	Stöd för investeringar som bidrar till att utveckla verksamhet som kompletterar fisket. Det innebär investeringar ombord på fiskefartyg, inom fisketurism, i restauranger, i fiskerelaterade miljöåtgärder, i utbildningsverksamhet om fiske. Den kompletterande verksamheten måste ha koppling till din huvudsakliga fiskeverksamhet.
Produktions- och saluföringsplaner	Producentorganisationer kan få projektstöd för att skriva planer för sin produktion och för hur de ska saluföra sina produkter.
Bilda producent- eller branschorganisationer	Stöd för att skapa producentorganisationer, sammanslutningar av producentorganisationer eller branschorganisationer.
Kommunal planering av vattenbruk	Stöd för att identifiera och kartlägga lämpliga och olämpliga områden för vattenbruk. Hänsyn bör tas till de krav och processer som finns för fysisk planering, till exempel för att upprätta översiktsplaner.
Lokalt ledd utveckling	
Genomförande av lokala utvecklingsstrategier	De insatsgrupper som finns inom Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling är: • Miljö, klimat, natur- och kulturmiljö • Kultur- och fritid • Näringsverksamhet (ej jordbruk, trädgård, rennäring, skog, förädling till livsmedel) • Infrastruktur • Social utveckling • Orts- och bygdeutveckling • Jordbruks-, trädgårds-, skogs- och rennäringverksamhet (ej kompletterande verksamhet) • Skola och omsorg • Förädling av jordbruksprodukter till livsmedel • Idrott. De insatsgrupper som finns inom Europeiska havs- och fiskerifonden är: • Stärka fiskesamhällen och främja det maritima kulturarvet (samarbetsutveckling) • Lokala miljövården • Skapa mervärde (affärsutveckling/företagsutveckling) • Diversifiering.
Driftskostnader	Drift av leaderområde.
Samarbetsprojekt	Beskrivning saknas.

Bilaga 3 Dataunderlag

De data som har använts för utvärderingen är inkomna och beviljade ansökningar till de operativa programmen mellan 2014 och 2020. Jordbruksverket har försett oss med ett uttag av cirka 17 000 ansökningar i Excelformat. [Tabell 6](#) visar vilken information som finns i Excelfilen.

Tabell 6. Tillgänglig information om de beviljade ansökningarna om stöd i landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020.

Kolumnrubrik	Beskrivning
Huvudärendenummer	Jordbruksverkets ärendenummer
Namn på ansökan	Kundens uppgifter från E-tjänsten
Beskrivning av ansökan	Kundens uppgifter från E-tjänsten
Personnr/organisationsnr	Kunduppgifter
Kundnamn	Kunduppgifter
Adress	Kunduppgifter
Postnr	Kunduppgifter
Postort	Kunduppgifter
Beslutstyp	Alla ärenden i filen har beslutstyp Bifall
Budgetägande organisation	Organisationen som ansvarar för budgeten för aktuellt insatsområde
Handläggande organisation	Organisationen som handlagt Ansökan om stöd. Kan vara en annan än Budgetägande om det finns bedömning av att jäv skulle kunna vara aktuellt.
Slututbetalad (Ja/Nej)	Flagga som visar att ärendet är slutredovisat och genomfört. Ja = Slutredovisat
Insatsområde kod	Kombination av Delåtgärd och Fokusområde. Budgetarna för stöden ligger på den här nivån.
Delåtgärd kod	Siffran för aktuell delåtgärd
Delåtgärd kortnamn	Namnet på aktuell delåtgärd
Fokusområde kod	Det primära fokusområdet för ärendet. Siffran för aktuellt fokusområde
Fokusområde kortnamn	Det primära fokusområdet för ärendet. Namnet på aktuellt fokusområde
Program	Det program som ärendet ingår i
Verksamhet	Inom vilken verksamhet ska investeringen/projektet genomföras.
Insatsgrupp	Vilken inriktning är det på investeringen. Exvis djurproduktion, klimat eller miljö osv
Kategori	En finare nivå på ärendet - ofta en produktionsinriktning.
Underkategori	En undernivå till Kategori
Insatstyp	Vad ska byggas/genomföras i ärendet. Ofta en faktisk investering i byggnader, utrustning mm. Här finns alltid ett värde
Totalt beviljat stöd inkl ÖOS och OR justerat med återflöde	Stödbeloppet som beviljats, inkl Övrigt offentligt stöd och Offentliga resurser. Justerat med återflöde = om inte hela stödbeloppet utnyttjats går pengar tillbaka till budgeten.
Sekundärt fokusområde 1A	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Sekundärt fokusområde 1B	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Sekundärt fokusområde 1C	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Sekundärt fokusområde 2A	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"

Kolumnrubrik	Beskrivning
Sekundärt fokusområde 2B	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Sekundärt fokusområde 3A	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Sekundärt fokusområde 3B	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Sekundärt fokusområde 4A	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Sekundärt fokusområde 4A.SKOG	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Sekundärt fokusområde 4B	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Sekundärt fokusområde 4C	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Sekundärt fokusområde 5A	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Sekundärt fokusområde 5B	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Sekundärt fokusområde 5C	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Sekundärt fokusområde 5D	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Sekundärt fokusområde 5E	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Sekundärt fokusområde 6A	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Sekundärt fokusområde 6B	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Sekundärt fokusområde 6C	Om ärendet också skulle kunna vara aktuellt för ett fokusområde flaggas det här med "Ja"
Ökad miljönytta, utgångsläge	Fråga till sökande i E-tjänsten. "Blir det en ökad miljönytta i samband med investeringen/projektet"? Vid Ja-svar måste sökande skriva vad. Det finns i nästa kolumn
Beskriv hur miljönyttan ökas, utgångsläge	Beskrivning till Ökad miljönytta.
Energieffektiv verksamhet, utgångsläge	Fråga i E-tjänsten. "Blir er verksamhet mer energieffektiv efter investeringen?" Vid Ja-svar måste sökande skriva hur. Det finns i nästa kolumn.
Beskriv hur verksamheten blir mer energieffektiv, utgångsläge	Beskrivning till Energieffektiv verksamhet.

Bilaga 4 Beviljat stöd

Tabell 7. Totalt beviljat belopp under programperioden (2014–2020) för respektive stöd samt andel och belopp av stöd som bedöms bidra till klimatanpassning. Stöden är sorterade i storleksordning (totalt beviljat belopp).

Stöd	Totalt beviljat belopp (kronor)	Andel av stöd som bedöms bidra till klimatanpassning	Belopp (kronor) som bedöms bidra till klimatanpassning
Landsbygdsprogrammet			
Bredband	8 402 777 821	0 %	0
Kompensationsstöd	5 758 437 000	Uppgifter saknas	Uppgifter saknas
Investeringsstöd till jordbruk	4 517 970 764	10 %	451 797 076
Miljöersättning Vallodling		100 %	
Miljöersättning Betesmarker och slätterängar		100 %	
Miljöersättning Hotade husdjursraser		100 %	
Miljöersättning Fäbodrar		0 %	
Miljöersättning Restaurering av betesmarker och slätterängar	3 327 168 000	100 %	3 293 896 000
Miljöersättning Skötsel av våtmarker och dammar		100 %	
Miljöersättning Minskat kväveläckage		100 %	
Miljöersättning Skydds zoner		100 %	
Ersättning för ekologisk produktion	2 662 631 000	0 %	0
Demonstrationer och information	1 629 483 100	40 %	651 793 240
Pilotprojekt och utveckling	1 097 824 016	20 %	219 564 803
Investeringsstöd för jobb och klimat	990 730 874	0 %	0
Service och fritid på landsbygden	973 813 742	0 %	0
Djurvårdsersättningar	838 282 000	20 %	167 656 400
Rådgivning	774 456 861	70 %	542 119 803
Innovation jordbruk	763 833 348	20 %	152 766 670
Natur- och kulturmiljö	758 902 096	50 %	379 451 048
Kompetensutveckling	697 875 249	40 %	279 150 100
Startstöd	256 800 000	0 %	0
Förädlingsstöd	227 263 514	0 %	0
Infrastruktur för rekreation och turism	223 322 833	0 %	0
Skogens miljövården	198 894 340	30 %	59 668 302
Ersättning för omställning till ekologisk produktion	157 561 000	0 %	0
Samarbeten mellan aktörer inom jordbruk samt inom livsmedelskedjan	102 951 615	0 %	0
Miljöinvesteringar	92 954 233	1 %	929 542
Fortbildning av rådgivare	84 616 832	40 %	33 846 733
Samarbeten inom miljö	83 969 451	20 %	16 793 890
Lantrasföreningar	59 864 182	100 %	59 864 182

Stöd	Totalt beviljat belopp (kronor)	Andel av stöd som bedöms bidra till klimatanpassning	Belopp (kronor) som bedöms bidra till klimatanpassning
Småskalig infrastruktur	51 828 686	0 %	0
Samarbeten för diversifiering och information om miljö och mat	41 099 128	0 %	0
Havs- och fiskeriprogrammet			
Datainsamling	577 604 267	0 %	0
Kontroll och tillsyn av fiske - stöd till ansvarsmyndigheter	515 291 998	0 %	0
Innovationsprojekt inom vattenbruk	102 776 649	90 %	92 498 984
Beredning av fiskeri- och vattenbruksprodukter	101 521 186	0 %	0
Bevarandeprojekt för att återställa akvatisk mångfald	83 521 539	90 %	75 169 385
Utveckling av bevarandeåtgärder och regionalt samarbete	80 186 705	50 %	40 093 353
Nya tekniska lösningar inom fiske	78 164 852	0 %	0
Miljöinvesteringar i vattenbruk	76 293 998	13 %	9 918 220
Kontroll och tillsyn av fiske - stöd till privata aktörer	69 126 743	0 %	0
Fiskehamnar, landningsplatser och auktionshallar - Förbättrad infrastruktur	68 390 927	0 %	0
Kompetensutveckling och informationsinsatser inom fiske	55 389 216	5 %	2 769 461
Öka kunskapen om havsmiljön	53 270 659	5 %	2 663 533
Bevarandeprojekt för skyddade områden	48 918 953	50 %	24 459 477
Startstöd för hållbara vattenbruksföretag	45 401 958	50 %	22 700 979
Produktiva investeringar i vattenbruk	36 915 077	5 %	1 845 754
Investeringar som höjer kvalitet och mervärde på vildfångad fisk	29 925 697	0 %	0
Kompetensutveckling och informationsinsatser inom vattenbruk	23 650 332	5 %	1 182 517
Saluföringsåtgärder	22 788 960	0 %	0
Samla in förlorade fiskeredskap eller marint skräp	18 277 934	0 %	0
System för tilldelning av fiskemöjligheter	16 264 317	0 %	0
Utveckling av produkter och processer inom fiske	15 038 910	0 %	0
Fiskehamnar, landningsplatser och auktionshallar - Anpassning till landningsskyldigheten	13 357 752	0 %	0
Djurs hälsa och välbefinnande	13 194 253	100 %	13 194 253
Investeringar inom fiske	12 724 041	0 %	0
Skydd av havsmiljön	10 959 132	50 %	5 479 566
Nya former av förvaltning och organisation inom fiske	10 000 000	0 %	0
Partnerskap mellan forskare och fiskare	7 955 070	0 %	0
Diversifiering inom fiske	7 414 782	0 %	0

Stöd	Totalt beviljat belopp (kronor)	Andel av stöd som bedöms bidra till klimatanpassning	Belopp (kronor) som bedöms bidra till klimat-anpassning
Produktions- och saluföringsplaner	2 552 584	0 %	0
Bilda producent- eller branschorganisationer	1 451 699	0 %	0
Kommunal planering av vattenbruk	585 173	0 %	0
Lokalt ledd utveckling			
Genomförande av lokala utvecklingsstrategier	2 091 374 769	3 %	62 741 243
Driftskostnader	821 459 979	0 %	0
Samarbetsprojekt	136 419 473	0 %	0

Publicerade utvärderingsrapporter

UTV21:4 *Näringsavskiljning i anlagda våtmarker i Kalmar län*

UTV21:2 *Modell för utvärdering av leadereffekter. Delrapport 3*

UTV21:1 *Möjliga klimatåtgärder och styrmedel i ett framtida landsbygdsprogram*

UTV20:6 *Landsbygdsprogrammets stöd och åtgärder för bättre vattenkvalitet 2014–2020*

UTV20:5 *Ersättning för ekologisk produktion och företagens ekonomi*

UTV20:4 *Utveckling och test av index för biologisk mångfald i ängs- och betesmarker*

UTV20:3 *Förväntade effekter av investeringsstöd inom landsbygdsprogrammet*

UTV20:2 *Effekter av stöd till selektiva och rovdjurssäkra redskap*

UTV20:1 *Hållbara leadereffekter i teori och praktik. Delrapport 2*

UTV19:15 *Är skyddszonerna placerade på rätt plats för att hindra erosion? Jämförelse mellan landsbygdsprogrammen 2007–2013 och 2014–2020*

UTV19:14 *Hur påverkar nivå på miljöersättningar viljan att söka? Utvärdering av ersättningsnivåns betydelse för sökande i landsbygdsprogrammet*

UTV19:13 *Landsbygdsprogrammet 2014–2018. Resultat och förväntade effekter*

UTV19:12a *EIP-Agri – lärdomar från första åren. Halvtidsrapport från den löpande lärande utvärderingen av EIP-Agri med fokus på dess införande och uppstart*

UTV19:12b *Bilagor till EIP-Agri – lärdomar från första åren*

UTV19:11 *Interventionslogiken och effekttänkandet i Leader. Delrapport 1*

UTV19:10 *Utvärdering av investeringsstöd för energi och klimat. Landsbygdsprogrammets stöd för en koldioxidsnål och klimattålig ekonomi*

UTV19:9 *Upplevda effekter av investeringsstöd*

UTV19:8 *Utvärdering av djurvälståndersättningar*

UTV19:7 *Utvärdering av stöd till utbyggnad av bredband. Slutrapport*

UTV19:6 *Lagom höga stöd? En litteraturstudie om stödeffekter och en kartläggning av stödnivåer i landsbygdsprogrammet 2014–2020*

UTV19:5 *Tillämpningen av urvalskriterier i landsbygdsprogrammet 2014–2020*

- UTV19:4 *Programmen och pengarna – Resultat av stöd till turism inom landsbygdsprogrammet samt inom lokalt ledd utveckling 2018*
- UTV19:3 *Innovationer i jordbruket och på Sveriges landsbygder. En sammanställning av Jordbruksverkets innovationsundersökning 2017*
- UTV19:2 *Investeringsstöd till vattenbruk och beredning och saluföring: Leder stöden till mer investeringar?*
- UTV19:1 *Programmen och pengarna – Resultat från landsbygdsprogrammet om energieffektivisering, förnybar energi och minskade utsläpp av växthusgaser och ammoniak 2018*
- UTV18:4 *Hur kan vi utvärdera investeringsstödens effekter på jordbrukets och fiskets påverkan på näringsbalansen i vatten?*
- UTV18:3 *Programmen och pengarna – Resultat från landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt regional- och socialfondsprogrammet 2018*
- UTV18:2 *Hållbar utveckling av fiskeområden – hur gick det?*
- UTV18:1 *Utvärdering av stöd till utbyggnad av bredband*
- UTV17:6 *Löpande lärande utvärdering av Landsbygdsnätverket*
- UTV17:5 *What measures should be taken to improve conditions for Swedish Farmland Birds, as reflected in the Farmland Bird Index?*
- UTV17:4 *Kvalitetsförändringar i ängs- och betesmarker med och utan miljöersättning*
- UTV17:3 *Socioekonomiska effekter av fartygsskrotningar inom svenskt fiske*
- Ex-post evaluation of the European Fisheries Fund (2007–2013) Slututvärdering av fiskeriprogrammet 2007–2013 (Publicerad av EU-kommissionen)*
- UTV17:2 *Utvärdering av ESI-fondernas genomförande-organisationer i Sverige*
- UTV17:1 *Kunskapsöversikt: Om förutsättningarna för utvärdering av resultat och effekter av bredbandsstöd i Sverige*
- UTV16:6 *Bra vällersättning och kompensationsstöd. Hur kan olika utformningar påverka jordbruket, miljön och samhällsekonomin?*
- UTV16:5 *Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013. Delrapport IV: Synteser för en hållbar landsbygdsutveckling. Utvärdering av programmets samlade effekter*
- UTV16:4 *Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013. Delrapport III: Utvärdering av åtgärder för landsbygdsutveckling. Axel 3:*

Förbättra livskvalitet på landsbygden. Axel 4: Leader – Genomföra lokala utvecklingsstrategier

UTV16:3 Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013. Delrapport II: Utvärdering av åtgärder för bättre miljö

UTV16:2 Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013. Delrapport I: Utvärdering av åtgärder för ökad konkurrenskraft

UTV16:1 Biologisk mångfald i våtmarker som har anlagts med stöd från landsbygdsprogrammet

UTV15:2 Kompetens för utveckling? Utvärdering av kompetensutveckling i landsbygdsprogrammet 2007–2013

UTV15:1 Vad behöver förenklas? Utvärdering av landsbygdsprogrammet samt havs- och fiskeriprogrammet

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00 (vx)
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se/utvärdering

UTV21:5

